

*Uporedna analiza BH zakonskog okvira sa Konvencijom Ujedinjenih Nacija
protiv korupcije (UNCAC)*

- Nacrt dokumenta -

Autor: Nebojša Milanović

UVOD

Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv korupcije (UNCAC), usvojena je 31. oktobra 2003. godine na Generalnoj skupštini UN-a, rezolucijom broj 58/4 i predstavlja globalni odgovor korupciji. To je prvi globalni, pravni instrument o korupciji i sveobuhvatni dokument koji sadrži mjere za prevenciju, kriminalizaciju i međunarodnu saradnju. Konvencija pojednostavljuje međunarodnu saradnju u kontroli i sankcionisanju korupcije, omogućava Vladama, građanima i donatorima pristup međunarodno uspostavljenim institucijama, u njihovom radu na nivou zemlje, te pruža važne standarde u etici javnog sektora i u pristupu informacijama, kao i kodekse ponašanja i računovodstvene standarde za privatni sektor. Ceremonija potpisivanja ovog ključnog dokumenta održana je 9. decembra 2003. godine u Meridi, Meksiko i od tada se ovaj dan obilježava kao Međunarodni Dan borbe protiv korupcije. Činjenica da je 92 zemlje do sada uvrstilo UNCAC u svoj pravni poredak odnosno ratifikovalo Konvenciju, a 140 zemalja je potpisalo, ukazuje da je Konvencija ključni oslonac globalne borbe protiv korupcije, a njena implementacija jedan od osnovnih uslova za ispunjenje Milenijumskih razvojnih ciljeva UN.

Najznačajniji međunarodno-pravni instrument za borbu protiv korupcije BiH je potpisala 16.09.2005.g., a Predsjedništvo BiH donijelo je na 89. redovnoj sjednici 27.03.2006.g. odluku o ratifikaciji UNCAC. Kako predviđa Zakon o postupku zaključivanja i izvršavanja međunarodnih ugovora, članom 21., slijedeći korak u procesu ratifikovanja međunarodnih ugovora bio je deponovanje instrumenata o ratifikaciji kod Generalnog sekretara UN. To je 16.10.2006.g. Ministarstvo inostranih poslova i uradilo putem Misije BiH pri UN u Njujorku, kada je Konvencija i stupila na snagu, te je počela stvarati obaveze za BiH, ne samo da primjenjuje Konvenciju, već i da izvrši određene promjene u zakonodavstvu.

U skladu sa članom 68. stav 1., koji predviđa stupanje na snagu Konvencije, devedesetog dana od dana deponovanja tridesetog instrumenta o ratifikaciji, Konvencija je stupila na snagu 14. decembra 2005. godine. Prva sesija, konferencije država potpisnica Konvencije održana je od 10. do 14. decembra 2006. godine u Jordanu, kako i predviđa član 63., u roku od godinu dana od stupanja na snagu Konvencije, a s ciljem unapređenja saradnje između država potpisnica, postizanja ciljeva Konvencije i promovisanja i praćenja njene imolementacije. Što je posebno, interesentno, Konvencija daje mogućnost da i propisno registrovane nevladine organizacije (u skladu sa pravilima koje će usvojiti Konferencija) mogu poslati svoje prijedloge i ideje vezano za ostvarivanje ciljeva Konvencije.

Na prvoj sesiji, konferencije država potpisnica, usvojene su sljedeće rezolucije: Rezoluciju 1/1 posvećenu praćenju implementacije Konvencije, Rezoluciju 1/2 koja tretira pitanja prikupljanja informacija o implementaciji Konvencije, Rezoluciju 1/3 koja predstavlja apel državam koje su ratifikovale Konvenciju i poziv državam potpisnicama da izvrše korekciju zakonskog okvira u skladu sa Konvencijom, Rezoluciju 1/4 kojom se predviđa uspostavljanje međuvladine radne grupe za pitanja povrata nelegalno stečene imovine, Rezolucija 1/5 kojom se predviđa uspostavljanje međuvladine radne grupe za tehničku pomoć, Rezolucija 1/6 o potrebi održavanja međunarodne radionice o tehničkoj pomoći pri primjeni Konvencije, Rezolucija 1/7 posvećana razmatranju korupcije u okviru međunarodnih organizacija i Rezolucija 1/8 koja tretira pitanja promovisanja najboljih praksi u borbi protiv korupcije.

Ovdje će biti analiziran tekst Konvencije, u odnosu na sadašnje zakonodavstvo u BiH i date neke naznake u kom stepenu je domaće zakonodavstvo već usaglašeno sa Konvencijom, koje će izmjene biti potrebne, te koji će se novi zakoni i drugi propisi morati donijeti.

Transparency International (TI) je pružio značajnu podršku tokom procesa pregovaranja o konvenciji i ostao je aktivan promovišući potpisivanje, ratifikovanje i implementaciju ove Konvencije u velikom broju zemalja i na globalnom nivou.

Struktura Konvencije

Konvencija se može podijeliti na pet osnovnih djelova:

a) Opšte odredbe

U opštim odredbama se navode ciljevi Konvencije, definišu su osnovni pojmovi koji se koriste u Konvenciji, govori se o obimu primjene Konvencije, te naglašava princip suverenosti država potpisnica Konvencije.

b) Prevencija

U ovom dijelu Konvencije traži se od država potpisnica da prihvate efektivne mjere sa ciljem prevencije korupcije. Ove mjere se odnose kako na institucionalne mjere (kao ustanovljavanje posebne antikorupcijske agencije ili tijela, usvajanje kodeksa etike za državne službenike, promocija vladavine prava i principa dobrog korporativnog upravljanja, principa transparentnosti i odgovornosti), tako i na pojačavanje uloge civilnog društva u borbi protiv korupcije (nevladine organizacije, lokalne inicijative, itd.)

c) Krivično pravni dio (Inkriminacije i primjena zakona)

U ovom dijelu Konvencija definiše elemente krivičnih djela protiv korupcije i traži od država potpisnica da ova krivična djela inkorporiraju u svoje krivično zakonodavstvo (konkretno, u krivični zakon). Uvođenje određenih krivičnih djela u domaće zakonodavstvo država potpisnica predstavlja obavezu za iste. Konvencija ne predviđa samo „klasična“, krivična djela korupcije kao što su mito ili pronevjera, već uvodi i neka druga krivična djela kao što su ometanje pravde, nezakonito bogaćenje, zluopotreba položaja i drugo. Posebno je važan dio koji se odnosi na korupciju u privatnom sektoru.

d) Međunarodna saradnja

Konvencija u ovom dijelu traži od država potpisnica specifične forme uzajamne pravne pomoći vezano za prikupljanje i transfer dokaza, ekstradiciju, praćenje, zamrzavanje sredstava i konfiskaciju imovine.

e) Povrat dobara

U ovom dijelu Konvencija standardno definiše određene pojmove vezano za povrat imovine, traži od država potpisnica da predvide mjere u sprečavanju korupcije, promoviše međunarodnu saradnju, propisuje sam postupak povrata imovine, traži od država potpisnica da obezbijede edukaciju, istraživanje i razmjenu informacija povodom povrata imovine.

Pri analizi teksta Konvencije, treba uzeti u obzir činjenice da sve odredbe Konvencije ne sadrže isti nivo obaveza za države potpisnice. Generalno govoreći, sve odredbe Konvencije se mogu grupisati u tri kategorije:

a) *Obavezne odredbe*, to su odredbe koje državama potpisnicima nameću obaveze koje se moraju implemetirati. Kada god se u tekstu Konvencije susretnemo sa frazom: „Svaka država potpisnica CE usvojiti, uspostaviti itd.“ znači da su odredbe obavezne, te da ih država potpisnica mora primjeni.

b) *Mjere*, predviđene Konvencijom, koje država potpisnica MORA da razmotri. Gdje je navedeno da će „država potpisnica razmotriti mogućnost itd.“ znači da se od države potpisnice traži da razmotri usvajanje određenih mjera ili preduzimanje određenih akcija (iz Konvencije) u cilju da se procjeni da li bi te mjere ili akcije bile u skladu sa domaćim pravnim sistemom.

c) *Opcione mjere*, tamo gdje je u tekstu Konvencije navedeno da za državu potpisnicu „ohrabruje da zaključi itd.“ postoje opcione mjere.

Pored toga, treba navesti da Konvencija sadrži i određene klauzule koje ograničavaju državu potpisnicu da primjeni određene institute iz Konvencije, u slučaju kada bi usvajanje određenih pravila iz Konvencije bilo u suprotnosti sa ustavnim ili osnovnim zakonskim principima države potpisnice. Tako, na primjer, ove zaštitne klauzule postoje gdje se god u Konvenciji koriste fraze kao: „u zavisnosti od svog ustava i osnovnih načela svog pravnog sistema“, ili „u mjeri u kojoj to nije u suprotnosti sa unutrašnjim zakonodavstvom države potpisnice“, ili „u mjeri u kojoj je takav zahtjev u skladu sa osnovnim načelima njihovog unutrašnjeg zakonodavstva i s prirodom sudskih i drugih postupaka“ i slično.

Primjena, stupanje na snagu, upotreba termina i ciljevi Konvencije

Član 65. Konvencije predviđa da svaka država potpisnica preduzme neophodne mjere, uključujući zakonske i upravne mjere, u skladu s osnovnim načelima svog unutrašnjeg zakonodavstva, kako bi obezbjedila ispunjavanja obaveza iz Konvencije. Isto tako, svaka država može usvojiti i striktnije mjere od onih predviđenih Konvencijom, u cilju sprečavanja i borbe protiv korupcije.

Član 1. tretira ciljeve Konvencije. Konvencija ima tri generalna cilja:

Prvi cilj govori o unapređenju i ojačavanju mjera za efikasnije i uspješnije sprečavanje i borbu protiv korupcije. Znači, u međunarodnom javnom pravu postoje već ranije usvojeni dokumenti koji tretiraju borbu protiv korupcije (vidi u Premabuli), ali se može smatrati da ti dokumenti i njihova primjena nisu dovoljni, pa se govori o UNAPREĐENJU i OJAČAVANJU mjera. Sve ranije mjere i akcije, do sada, su imale regionalni karakter (Organizacija američkih država, Evropska zajednica, OECD, Savjet Evrope, Krivičnopravna, 1999.g., ratifikovana u BiH i Građanskopravna konvencija o korupciji Savjeta Evrope, Afrička Unija), dok je ova Konvencija prvi svjetski dokument o borbi protiv korupcije donesen pod okriljem UN. To je, ustvari, i najveća vrijednost Konvencije.

Drugi cilj govori o međunarodnoj saradnji i tehničkoj pomoći između država u sprečavanju i borbi protiv korupcije, kao i o povratu dobara. Slijedstveno prvom cilju, imajući u vidu da je

korupcija globalni problem, a sva dosadašnja saradnja između država je bila regionalnog karaktera, ova Konvencija širi mogućnost saradnje world wide.

Treći cilj govori o unapređenju integriteta, odgovornosti i dobrog upravljanja javnim poslovima i javnom imovinom.

Član 2. Konvencije govori o upotrebi termina.

„Javni funkcioner“ je generički termin kojim se koristi Konvencija, i isti je definisan veoma široko. Odnosi se na:

a) svako lice koje obavlja zakonodavnu, izvršnu, upravnu ili sudsku funkciju, bilo da je imenovano ili izabrano, bez obzira da li je funkcija stalna ili privremena, plaćena ili neplaćena, i bez obzira na rang tog lica. Može se smatrati da se ovaj dio definicije odnosi na pojam državnog službenika zaposlenog u javnom organu (Zakon o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, Službeni list BiH 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04 i 48/05), a koji je definisan kao „...osoba postavljena upravnim aktom na radno mjesto u državnoj službi, u skladu sa zakonom“ (član 1. stav 2.). Znači, ovaj Zakon definiše samo državne službenike zaposlene u izvršnim i upravnim organima iz definicije propisane Konvencijom. Postoje i entiteski zakoni o državnoj službi u upravi koji na identičan način definišu državnog službenika. Pored ove definicije, postoje i drugi zakoni koji na neki način, pokrivaju pojam javnog funkcionera iz Konvencije. To su npr. Zakoni o sudovima BiH, entiteta i kantona, i Brčko Distrika, s tim da se položaj sudija reguliše tim zakonima, a položaj administrativnog osoblja u sudu reguliše se zakonom o državnoj službi u upravi, naravno, zavisno od nivoa vlasti. Na članove vlada se odnose zakoni o vladinim imenovanjima, na članove parlamenata (misli se na poslanike/delegate) odnosi se Izborni zakon BiH, na sudije ustavnih sudova odnose se odgovarajući zakoni na nivou države i nivou entiteta, kao i na ombudsmene. Posebni zakoni regulišu položaj funkcionera Visokog sudskog i tužilačkog savjeta, guvernera i viceguvernera Centralne banke BiH, članove Izborne komisije BiH, vojna lica zaposlena u institucijama BiH, članova Stalnog komiteta za vojna pitanja, generalnog revizora i zamjenika generalnog revizora (i na nivou BiH i entiteta), glavnog tužioca, zamjenika glavnog tužioca i tužioce (na svim nivoima), pravobranioca i zamjenika pravobranioca, savjetnike, sekretare domova Parlamenta BiH, itd. Svi oni nisu državni službenici po domaćem zakonu, ali su obuhvaćeni definicijom javnog funkcionera iz Konvencije.

b) službenike zaposlene u javnim preduzećima i drugim organima i organizacijama koja obavljaju javnu funkciju,

c) konačno, Konvencija definiše šire ovaj pojam navodeći da je javni funkcioner svako lice koje je unutrašnjim zakonodavstvom države ugovornice definisan kao javni funkcioner.

Strani javni funkcioner, kako ga definiše Konvencija, može se naći u Krivičnom zakonu BiH, gdje se koristi, donekle, drugačiji termin „strana službena osoba“ i koja se odnosi na člana zakonodavne, izvršne, upravne i sudske vlasti strane države, međunarodne organizacije ili ako se radi u sudiji ili drugom službenom licu međunarodnog suda, na službi u BiH. Pojam funkcionera međunarodne organizacije iz Konvencije je sadržan u članu 1. stav 7. KZ BiH.

Pojam imovine je opšte prihvaćen pojam i u domaćem zakonodavstvu.

Konfiskacija. Ovaj termin, kao takav, ne postoji u KZ BiH, ali postoji institut iz člana 74., a to je Oduzimanje predmeta (predmeti koji su upotrebljeni ili koji su namjenjeni za izvršenje predmetnog krivičnog djela, bez obzira da li su vlasništvo optuženog ili drugog lica).

Konfiskacija je nekada postojala u našem zakonodavstvu (u krivičnom) i bila je jedna od mjera „revolucionarnog“ zakonodavstva po kome se privatna imovina oduzimala i prenosila u državno vlasništvo. Konfiskaciji je blizak pojam nacionalizacije, s tim što je konfiskacija bila jedna od sankcija u krivičnom zakonodavstvu, kojom se oduzimala privatna imovina, a nacionalizacija nije bila vezana za krivični postupak, već se radilo o čitavoj akciji prenosa (viška) privatne svojine u državnu/društvenu svojinu.

Sredstva stečena od kriminala su antipod instituta krivičnog prava „Oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom“ iz glave XII KZ BiH.

„Zamrzavanje ili Zaplijena, privremene mjere transfera, konverzije ili kretanja imovine itd.“ iz Konvencije su na neki način spomenuti u ZKP u Odjeljku koji govori o Privremenom oduzimanju predmeta i imovine, a tiču se oduzimanja predmeta koji se po KZ mogu oduzeti kao i onih predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku.

Član 3. Konvencije govori o djelokrugu primjene. Konvencija je donesena s ciljem da se korupcija spriječi, da se vode istrage i krivična gonjenja lica povezanih sa korupcijom, te da se vrši zamrzavanje, zaplijena, konfiskacija i vraćanje imovine stečene izvršenjem krivičnih djela definisanih Konvencijom. Isto tako, što je veoma zanimljivo, da bi postojalo neko od krivičnih djela predviđenih Konvencijom, nije neophodno (osim gdje je to izričito navedeno kao biće krivičnog djela) da je šteta i zaista načinjena, odnosno da je na drugi način oštećena državna imovina.

Član 4. govori o zaštiti suvereniteta država ugovornica, a tiče se restrikcije da bilo koja država može preduzimati bilo koje radnje na teritoriji druge države (jurisdikcija), a da se pri tome, eventualno, poziva na odredbe Konvencije.

Poglavlje II Konvencije - Preventivne mjere u sprečavanju korupcije

Član 5. navodi ciljeve Konvencije, (Politika i praksa sprečavanja korupcije), a od država potpisnica se traži da svaka od država razrađuje i sprovodi djelotvornu politiku sprečavanja korupcije, kojom se unapređuje učešće društva i održavanja načela vladavine prava, dobrog upravljanja javnim poslovima i javnom imovinom, integritet, transparentnost i odgovornost. Ovaj član od država potpisnica više zahtjeva preduzimanje određenih akcija, nego usvajanje određenih propisa. Posebno, traži se od država potpisnica, a radi ostvarivanja ciljeva iz ovog člana, da saraduju međusobno i sa međunarodnim i regionalnim organizacijama (opciona obaveza). Pored obaveza nametnutih državi, u ovom članu traži se od države potpisnice da će „nastojati da ustanovi i unaprijedi uspješnu praksu usmjerenu na sprečavanje korupcije“.

Član 6. Konvencije govori o postojanju i funkcionisanju tijela za borbu protiv korupcije. Kada se u Bosni i Hercegovini bude usvajalo zakonodavstvo potrebno da se implementira Konvencija, ovo pitanje će biti jedno od ključnih pitanja. Definisane pozicije i nadležnosti specijalizovane agencije za borbu protiv korupcije biće lakmus test spremnosti vlasti u Bosni i Hercegovini da zaista prihvati Konvenciju i njene principe, ugradi u domaće zakonodavstvo, i najvažnije, da sve što se usvoji i primjeni u praksi. Konvencija traži da ovo tijelo ima „potrebnu nezavisnost“ i da se oslobodi od „bilo kakvog neopravdanog uticaja“. Konvencija traži od države potpisnice da formira barem jednu novu agenciju, a koje će imati funkciju borbe protiv korupcije, ili da ovlaštenja agencije za borbu protiv korupcije prenese u nadležnost jedne ili više postojećih državnih agencija. To znači da država potpisnica ima slobodu kako da organizuje rad agencije (ili

agencija) za borbu protiv korupcije, ali u svakom slučaju mora imati nadležni državni organ koji ima funkciju (kao isključivu nadležnost, ili dijeleći nadležnost sa drugim državnim organima). Konačno, traži se od država da obezbijedi „neophodna materijalna sredstva i kvalifikovano osoblje“, kao i da obavi obuku tog osoblja. Država potpisnica ima obavezu da, nakon formiranja komisije, obavjesti generalnog sekretara UN o nazivu i adresi jednog ili više organa koji mogu pomoći drugim državama ugovornicama u izradi i primjeni posebnih mjera za sprečavanje korupcije¹.

Ovu obavezu države potpisnice ne bi trebalo miješati sa obavezom iz člana 36. Konvencije. Naime članom 6. Konvencije traži se od države da „se uspostavi, prema potrebi, agencija ili agencije za sprečavanje korupcije itd.“, dok se članom 36. Konvencije propisuje da će država ugovornica „uspostaviti jednu ili više agencija specijalizovanih za borbu protiv korupcije primjenom zakona“. Znači, agencija ili agencije iz člana 6. Konvencije treba da imaju, prije svega, preventivnu funkciju, dok agencija ili agencije iz člana 36. Konvencije treba da imaju, prioritetno, represivnu funkciju. Naravno, država potpisnica može formirati samo jednu agenciju kojoj će povjeriti kako preventivne, tako i represivne funkcije. Može se smatrati da Ministarstvo bezbjednosti Bosne i Hercegovine, kroz SIPU, može da ispunjava obaveze iz člana 36. Konvencije.

Pored toga, formiranje jedne centralne specijalizovane agencije za sprečavanje korupcije je potrebno i sa stanovišta odredbi Konvencije kojim se reguliše međusobna pravna pomoć², a gdje je navedeno da „Svaka država ugovornica određuje centralni organ koji ima odgovornosti i ovlaštenja da prima zahtjeve za međusobnu pravnu pomoć, kao i da postupa po njima ili da ih dostavlja nadležnim organima na izvršenje. Tamo gdje država ugovornica ima poseban region ili teritoriju sa posebnim sistemom međusobne pravne pomoći, ta država može odrediti poseban centralni organ koji će imati istu funkciju za taj region ili teritoriju.“

Članom 65. Konvencije propisana je obaveza država ugovornica da će preduzeti neophodne mjere, uključujući zakonske i upravne mjere, u skladu sa načelima svog unutrašnjeg zakonodavstva, kako bi obezbjedila ispunjavanje obaveza iz Konvencije. U tom smislu, države ugovornice mogu razmotriti mogućnost ili da formiraju nove agencije za sprečavanje i borbu protiv korupcije ili da nekoj od postojećih agencija dodjele ta ovlaštenja. Polazeći od ove odredbe Konvencije, države ugovornice treba da imaju na umu da Konvencija postavlja samo minimum standarda za uspostavu agencija, s tim da države ugovornice mogu usvojiti strože i striktnije mjere od onih predviđenih Konvencijom u cilju sprečavanja i borbe protiv korupcije³.

U tom kontekstu ovde će, ukratko, biti date glavne prednosti i glavni nedostaci formiranja posebne agencije za sprečavanje korupcije, a koji mogu biti od koristi prilikom donošenja odluke od strane vlasti u Bosni i Hercegovini prilikom određivanja statusa i nadležnosti agencije za sprečavanje korupcije.

Glavne prednosti formiranja specijalizovane agencije za sprečavanje korupcije:

- Visok stepen specijalizacije i ekspertize u radu agencije;
- Visok stepen autonomije u radu agencije mora biti uspostavljen u cilju sprečavanja koruptivnih aktivnosti u radu same agencije i u sprečavanju drugih nedozvoljenih uticaja na rad agencije;

¹ Član 6. stav 3. Konvencije

² Član 46. stav 13. Konvencije

³ Član 65. stav 2. Konvencije

- Agencija mora biti nezavisna i samostalna u odnosu na druge agencije i druge organe a koji su nadležni za vršenje istražnih radnji;
- Potpun novi početak rada agencije daje joj priliku da u samom početku svog rada bude u potpunosti oslobođena od korupcije i drugih problema (kadrovskih, finansijskih) a kojima može biti opterećena postojeća agencija, ako bi joj se dodjelila nadležnost u borbi protiv korupcije;
- Potpuno nova agencija će, zasigurno, imati veći stepen javne podrške i kredibiliteta u svom radu;
- Nova agencija može bolje uspostaviti mehanizme koji se tiču sigurnosti i povjerljivosti u njenom radu;
- Nova agencija može imati veću političku, pravnu i javnu odgovornost za svoj rad;
- Nova agencija može jasno procjenjivati svoj rad u određenom vremenskom periodu i jasnije odrediti napredak u svom radu, uspjehe i nedostatke;
- Nova agencija će imati isključivu nadležnost u sprečavanju korupcije i neće, u svom radu, imati konflikt prioriteta sa drugim aktivnostima, u slučaju da se agencija formirala u okviru već postojeće agencije (ministarstva), ili ako bi već postojećoj agenciji bila dodjeljena nadležnost u borbi protiv korupcije.

Glavni nedostaci postojanja specijalizovane agencije za sprečavanje korupcije:

- Povećani administrativni troškovi;
- Izolacija, prepreke i rivalitet između agencija koje bi trebalo da saraduju sa novoformiranom agencijom, kao što su agencije za sprovođenje zakona, tužilaštva, službe za reviziju javnog sektora ili inspektorati.

Sa političkog stanovišta uspostavljanje specijalizovane agencije za sprečavanje korupcije je jasan signal da vlada preduzima anti-korupcione aktivnosti ozbiljno. S druge strane, fragmentacija agencija koje se staraju u primjeni zakona može uticati da se smanji efikasnost u radu ovih agencija.

Prilikom donošenja odluke da li uspostaviti specijalizovanu agenciju za sprečavanje korupcije ili ne, profesor Alan Doig sa Univerziteta Teesside u Velikoj Britaniji, navodi da bi slijedeće okolnosti trebale biti uzete u obzir:

- Da li u državi postoji korupcija u velikom obimu (kao kod saobraćajne policije ili u postupcima izdavanja raznih dozvola) ili korupcija visoke vrijednosti (u postupku javnih nabavki) ili politički osjetljiva korupcija (u koju su uključeni vlada i ministri) ili sofisticirana korupcija (kao što je pranje novca) sa prekograničnom komponentom i komponentnom organizovanog kriminala ili korupcija koja je kombinacija svih ovih varijanti?
- Koje su prednosti i nedostaci postojećih institucija i da li bi uspješna borba protiv korupcije mogla biti riješena kroz osnivanje novih institucija, sjedinjavanje postojećih institucija, međuagencijskom saradnjom i koordinacijom ili podjelom nadležnosti u vezi borbe protiv korupcije na pojedine segmente vlasti?⁴

Kako je već navedeno, Konvencija traži od država ugovornica da agenciji za borbu protiv korupcije daju „potrebnu nezavisnost“. Formiranje specijalizovane agencije za sprečavanje korupcije, u pravilu, traži određenu zakonodavnu aktivnost, a moguće je, u nekim državama, i određenu ustavnu reformu. Iako se specijalizovana agencija za sprečavanje korupcije ni u kom

⁴ Best Practices in Combating Corruption, OSCE Office of the Co-ordinator for Economic and Environmental Activities, strana 168.

smislu ne može smatrati dijelom pravosuđa, visok stepen nezavisnosti agencije je potreban da bi se ostvario standard „potrebne nezavisnosti“ iz Konvencije, a on se može prepoznati u slijedećem:

- Zakonom zagantovana sigurnost mandata rukovodioca agencije i službenika zaposlenih u agenciji;
- Imenovanje rukovodioca agencije od strane parlamenta ili od strane nezavisnog odbora;
- Značajan uticaj javnosti u postupku izbora rukovodećih kadrova agencije, te dostupnost javnosti izvještaja o radu agencije;
- Obezbjedivanje sigurnosti finansiranja agencije kroz budžet i obezbjeđivanje adekvatnih izvora prihoda potrebnih za nesmetan rad agencije;
- Obezbjedivanje imuniteta rukovodiocima i službenicima agencije.

Pored toga, važno je navesti i neke elemente koji se tiču nadležnosti specijalizovane agencije za sprečavanje korupcije, a koje nadležnosti imaju iste ili slične agencije u svijetu, a što bi trebalo imati na umu prilikom postupka formiranja agencije u Bosni i Hercegovini.

Prije odgovora na pitanje koje nadležnosti treba imati specijalizovana agencija za sprečavanje korupcije, treba odgovoriti na pitanje gdje, u sistemu državne vlasti, treba pozicionirati agenciju. Iskustva drugih zemalja govore da agencija može biti u sastavu nekog ministarstva, kao nezavisna institucija podređena vladi ili parlamentu, ili može biti podređena predsjedniku države. Zavisno od pitanja gdje se agencija pozicionira, zavisi i odgovor kako se bira (razrješava) rukovodilac agencije i osoblje agencije i kome odgovaraju za svoj rad. Smatramo da bi za Bosnu i Hercegovinu bila najoptimalnija varijanta da agencija bude pozicionirana kao nezavisna agencija pod parlamentarnom kontrolom (kao što je Izborna komisija ili Regulatorna agencija za komunikacije), a čijeg bi rukovodioca birao nezavisan odbor (vidi dole).

Prvo pitanje prilikom uspostavljanja agencije je da li agencija treba da ima istražne i inicijalno tužilačke nadležnosti, ili ne. Svjetska praksa je pokazala da u onim državama sa visokim stepenom korupcije i gdje je korupcija prisutna na visokim nivoima vlasti, specijalizovana agencija za sprečavanje korupcije bi trebalo da ima i istražne nadležnosti i, djelimično, tužilačke nadležnosti. S druge strane, u državama u kojima se smatra da postojeća tužilačka služba posjeduje visok stepen nezavisnosti i pokazuje rezultate u svom radu, agencija ne bi trebala da ima istražne nadležnosti, već bi slučajeve korupcije trebala prosljeđivati nadležnom tužilaštvu na postupak donošenja tužilačke odluke o pokretanju istrage. Ovo je posebno bitno, jer tužilačka odluka o pokretanju istrage, sama po sebi, može proizvesti dodatne sumnje u korupciju. Ovo pitanje može imati posebnu specifičnu težinu u Bosni i Hercegovini, a gdje protiv odluke nadležnog tužioca da po prijavi (izvještaju) ne pokrene krivični postupak, ne postoji efikasno pravno sredstvo (npr. Prigovor ili žalba) osim predstavke tužilaštvu, niti postoji mogućnost predviđena bivšim krivičnim procesnim zakonodavstvom, da oštećeni može, u slučaju odustanka javnog tužioca od gonjenja, nastaviti krivično gonjenje u svojstvu oštećenog kao tužioca. Pored toga, veoma je bitno obezbjediti da agencija, ako nema istražne nadležnosti, ima pravo na pristup informacijama (pa čak i bankarskim računima) i pravo da obavlja razgovore sa potencijalnim svjedocima. Ova praksa nije nepoznata ni u Bosni i Hercegovini ako se stavi u ravan sa nadležnostima koje ima npr. Ombudsmen, vezano za pristup informacijama i vladinim dokumentima (istina, bez prava na uvid u bankarske račune).

U drugim državama agencije imaju specijalna ovlaštenja da privremeno oduzmu imovinu i zamrznu bankarske račune, da privremeno oduzmu putne isprave, da pruže zaštitu informantima,

da zabrane korumpiranim stranim kompanijama da učestvuju u postupcima javnih nabavki u domicilnoj zemlji i nadležnosti koje se tiču procedura vezanih za nezakonito bogaćenje⁵.

Drugo važno pitanje kod uspostavljanja specijalizovane agencije za sprečavanje korupcije je funkcija agencije u edukovanju javnosti i tzv. „public awareness“ kampanja. Specijalizovana agencija bi trebala da obrati posebnu pažnju edukaciji javnosti o pojmu i postojanju korupcije, pojavnim oblicima, načinima borbe protiv korupcije, i, konačno, o rezultatima te borbe. Edukacija javnosti mora da bude dvostruka. Prvo, obavještanje javnosti o aktivnostima agencije vezano za pojedine slučajeve doprinosi kredibilitetu agencije i njenoj spremnosti da u borbi protiv korupcije blagovremeno i transparentno obavještava javnost. Naravno, limiti postoje i učešće javnosti ne bi trebalo da se svodi na „lov na vještice“. I drugo, agencija treba da generalno edukuje javnost o tome koliko korupcija povećava troškove funkcionisanja javnih vlasti i koliko korupcija predstavlja prepreku uspostavljanju principa vladavine prava, a sa ciljem da opštu javnost mobilizuje kako bi je pridobila za opštu podršku u borbi protiv korupcije.

Treće, specijalizovana agencija za sprečavanje korupcije treba da ima i značajnu analitičku funkciju u postupcima i radnjama vezanim za borbu protiv korupcije. Agencija treba da vodi razne statistike, vrši istraživanja, prikuplja relevantne podatke od drugih agencija i na osnovu toga da izvrši redefinisavanje svojih strategija i planova, te da predloži upravne i zakonodavne promjene.

Konačno, agencija treba da ima i značajnu preventivnu funkciju, tj. da ima sposobnost da razvije, predloži i, gdje je to moguće, primjeni razne preventivne mjere u sprečavanju i borbi protiv korupcije. Na primjer, agenciji bi trebalo dati mogućnost da analizira i komentariše preventivne mjere u borbi protiv korupcije sačinjene od drugih organa.

Iskustva drugih zemalja koja imaju istoriju postojanja agencija za sprečavanje korupcije govore zašto u nekim državama agencije nisu uspjele da ostvare strateške ciljeve zbog kojih su osnovane. Ukratko, kao glavi razlozi neuspjeha agencija u realizaciji postavljenih ciljeva mogu se sažeti u preprekama s kojima su se agencije srela u svom radu, a nisu uspjele da ih prevladaju. Te preperke bi se mogle definisati kao:

- Nedostatak političke volje;
- Nedostatak resursa potrebnih za funkcionisanje agencije i nedostatak razumjevanja kolika je korist da državna služba bude „čista“ od koruptivnih aktivnosti;
- Uticaj politike na rad agencije, tj. Agenciji nije dozvoljeno da vrši svoje nadležnosti nezavisno, barem u slučajevima u kojima je agencija istraživala korupciju na najvišim nivoima vlasti;
- Strah od posljedica, nedostatak posvećenosti i spremnosti agencije da se suoči sa korupcijom i održavanje status quo situacije dovela je do toga da agencija izgubi nezavisnost ili resurse, ili obadvoje;
- Nerelana očekivanja, borba sa sistematskom korupcijom zahtjeva dosta vremena i dosta aktivnosti;
- Pretjerano povjerenje prema agencijama za sprovođenje zakona, kapaciteti agencija za sprovođenje zakona nisu podizani prema potrebama i metodima borbe protiv korupcije;

⁵ Best Practices in Combating Corruption, OSCE Office of the Co-ordinator for Economic and Environmental Activities, strane 172-173.

- Neadekvatno zakonodavstvo, bez zakona koji agenciji daju ovlaštenja, agencija neće biti u stanju da realizuje svoje ciljeve;
- Nesposobnost agencije da se pozicionira u društvu, nedostatak povjerenja javnosti u rad agencija;
- Nedostatak odgovornosti, ako agencija nije razvila unutrašnje mehanizme odgovornosti za svoj rad često će se suočavati sa kritikom kako vlade, tako i javnosti;
- Gubitak morala, zaposlenici agencije gube povjerenje u agenciju kao takvu;
- Agencija je sama postala korumpirana⁶.

Jedno od važnih pitanja koje prati početak rada nove specijalizovane agencije za sprečavanje korupcije je i pitanje da li agencija treba da započne svoj rad radeći na novim slučajevima ili treba od postojećih agencija za primjenu zakona da preuzme slučajeve koji su u toku, a po svojoj prirodi spadaju u nadležnost novostvorene agencije? Iskustva država (Hong Kong) u tom pogledu su bila, a u cilju izbjegavanja nagomilavanja neriješenih slučajeva, da agencija započne rad samo na novim slučajevima, a da slučajevi u radu ostanu u nadležnosti agencija za primjenu zakona koje su do tada postupale u tim slučajevima (policija, na primjer), s tim da je ostavljena mogućnost da predsjednik vlade može svojim aktom preusmjeriti slučaj u nadležnost nove agencije ako smatra da postoji dovoljan javni interes da predmet u pitanju treba da istražuje nova agencija.

Pored formiranja specijalizovane agencije za sprečavanje korupcije, iskustva drugih zemalja predviđaju postojanje Komisija za borbu protiv korupcije. Osnovna razlika između Agencije i Komisije je u tome što se Agencija nalazi u sistemu državne uprave (civil service) sa određenim modifikacijama u pogledu položaja agencije u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast (imenovanje, izvještavanje i odgovornost prema parlamentu ili vladi), dok Komisija predstavlja stalno ili ad hoc tijelo, a čija bi nadležnost, ukratko, bila da razvija anti korupcionu strategiju, da predlaže zakonodavne promjene, vrši monitoring implementacije anti korupcione strategije i akcionih planova, te rada specijalizovane agencije i da edukuje javnost o korupciji kao fenomenu ili o pojedinačnim slučajevima. U članstvo Komisije bi se mogli birati eksperti iz raznih oblasti kao iz zakonodavne vlasti, pravosuđa, izvršne vlasti, izbornih komisija, državnih službenika (carine, revizija javnog sektora, porezi, policija, lokalna vlast), kao i predstavnici religijskih grupa, nevladinih organizacija, poslovne zajednice, medija i akademske zajednice.

Naravno, prilikom definisanja zakonodavnog okvira vezanog za borbu protiv korupcije trebalo bi voditi računa o tome, ako se Bosna i Hercegovina odluči i za postojanje Komisije, da ne dođe do preplitanja određenih funkcija sa specijalizovanom agencijom, sa ciljem jasnog definisanja obaveza i odgovornosti Agencije i Komisije. Praksa postojanja ovakvih Komisija nije nepoznata u Bosni i Hercegovini. Naime, izbori direktora policije se vrše od strane nezavisnih odbora. Kako je gore već navedeno, jedna od mogućnosti prilikom imenovanja rukovodioca agencije je da se on imenuje od strane nezavisnog odbora. Prema tome, smatramo da bi za Bosnu i Hercegovinu bilo najoptimalnije rješenje da rad agencije bude pod jakim parlamentarnim nadzorom (parlamentarne komisije) i nadzorom Komisije za borbu protiv korupcije, a koja bi kroz svoje odbore i komitete vršila monitoring rada agencije.

Konačno, kao zaključak, da bi tjela za sprečavanje i borbu protiv korupcije imala uspjeha u svom radu potrebno je da su, kumulativno, ispunjene slijedeće pretpostavke:

⁶ Best Practices in Combating Corruption, OSCE Office of the Co-ordinator for Economic and Environmental Activities, strana 167.

- Strategija u borbi protiv korupcije treba da bude dio šire državne strategije u borbi protiv kriminala;
- Postojanje političke volje za borbu protiv korupcije definisanu kao posvećenost vlade pojedine države da se suoči i bori sa korupcijom;
- Konkretna akcija svih vladinih i društvenih faktora;
- Kvalitetno zakonodavstvo sa jasno definisanim kvalifikacijama koruptivnog ponašanja i mehanizma primjene zakona;
- Nepristrasnost i nezavisnost od političkog uticaja na rad agencija;
- Transparentnost i efektivni mehanizmi odgovornosti;
- Javno povjerenje u rad agencija (kredibilitet);
- Aktivno učešće civilnog društva u borbi protiv korupcije;
- Odgovarajuća ekspertiza i specijalizacija u načinima i metodama u borbi protiv korupcije;
- Dovoljni resursi i finansiranje rada agencija; i
- Visok nivo etičkog ponašanja inkorporiran u kodese etike na svim nivoima vlasti⁷.

Član 7. Konvencije govori o javnom sektoru. Načela spomenuta u članu 7. pokušavaju da izgrade mehanizme koji će, kao takvi, imati pozitivnog uticaja na smanjenje korupcije u javnom sektoru (procedure izbora, rotacija funkcija, adekvatno nagrađivanje, pravičan raspon plata, obrazovanje javnih službenika kao osnov za napredovanje u službi). Smatram da zakoni o administrativnoj službi u upravi u BiH podržavaju ove principe. Konačno, u stavu 4. ovog člana se nameće obaveza državama potpisnicama da u najvećoj mogućoj mjeri poštuju principe transparentnosti i sprečavanje sukoba interesa. Obaveze iz ovog člana imaju karakter mjera koje država treba da razmotri, te opcionih mjera.

Član 8. govori o kodeksima ponašanja javnih funkcionera. Preciznije, ovim članom se traži od države potpisnice da, između ostalog, promovišu integritet, poštenje i odgovornost među javnim funkcionerima, a u saglasnosti sa osnovnim pravnim principima domaćeg pravnog sistema. Trenutno, u BiH postoje kodeksi ponašanja državnih službenika (usvojeni od strane agencija za državnu upravu), ali ne i za lica zaposlena u javnim državnim preduzećima i javnim državnim ustanovama. Kao što se gore može vidjeti pojam „javni funkcioner“ koji koristi Konvencija je širi od pojma „državni službenik“ iz domaćeg zakonodavstva, jer pored „državnih službenika“ podrazumjeva i ona lica koja obavljaju političke funkcije (članovi parlamenata, ministri, savjetnici, sudije, ombudsmeni, glavni revizori, itd.) te lica koja su zaposlena u državnim javnim preduzećima. U tom smislu, biće potreban dodatni napor u cilju usvajanja jedinstvenih kodeksa ponašanja za sve „javne funkcionere“ kako ih definiše Konvencija. Kodeksi ponašanja javnih službenika imaju svrhu da se ustanove pravila ponašanja javnih službenika, da se poveća stepen predvidivosti situacija u kojoj se mogu naći javni službenici, a u kojima imaju dileme i najčešće postavljana pitanja sa kojima se suočavaju u toku svog svakodnevnog posla. Isto tako, od država potpisnica se traži da ustanove takva pravila i prakse da kršenje kodeksa etike predstavlja disciplinski prekršaj i proceduru po kojoj se može izreći disciplinska mjera. Pored toga, ovaj član traži od države potpisnice da razmotri mogućnost utvrđivanja mjera i sistema koji bi javnim funkcionerima omogućilo da lakše prijavljuju odgovarajućim organima akte korupcije kada te akte primjete u obavljanju svojih funkcija. Konačno, ovaj član govori o pitanjima koja pokriva Zakon u sprečavanju sukoba interesa (spoljne djelatnosti, investiciona ulaganja, dobra i znatniji pokloni ili koristi iz kojih može proistići sukob interesa).

⁷ Best Practices in Combating Corruption, OSCE Office of the Co-ordinator for Economic and Environmental Activities, strana 167.

Član 9. Konvencije govori o javnim nabavkama i upravljanju javnim finansijama. Kao što i sam naziv člana kaže, radi se o dva elementa: javne nabavke i javne finansije.

O prvom elementu može se reći da je na nivou BiH usvojen Zakon o javnim nabavkama, a koji poštuje osnovne preporuke Konvencije u vezi javnih nabavki: princip javnosti kod javnih nabavki, prethodno utvrđivanje uslova nadmetanja, prije svega definisanje kriterijuma za donošenje odluka, pravo na žalbu, djelotvoran sistem unutrašnje revizije. Izazov i dalje ostaje njegova dosljedna implementacija. Drugi element, odnosi se na principe vezane za upravljanje javnim finansijama, i to se prije svega odnosi na postupak donošenja budžeta, izvještavanje o prihodima i rashodima budžeta, te o sistemu knjigovodstvenih i revizorskih standarda. Zakoni o budžetu u BiH već predviđaju takve obveze, s tim da se donose i posebni zakoni o izvršavanju budžeta. Konačno, zakoni o reviziji javnog sektora sadrže pravila o knjigovodstvenim i revizorskim standardima.

Član 10. Konvencije definiše pitanje podnošenja javnih izvještaja. Zakoni o slobodi pristupa informacijama „pokrivaju“ obaveze koje nameće Konvencija (dobijanje informacija o „... procesima donošenja odluka... i zaštiti privatnosti i ličnih podataka“ u tom procesu, te objavljivanje informacija o radu javne uprave. Uz određene korekcije zakonskog okvira zakona o slobodi pristupa informacijama, koje se odnose na efikasnu zaštitu ovog prava, domaće zakonodavstvo bi u potpunosti odgovaralo standardima koje propisuje Konvencija. Isto tako, Konvencija traži od država potpisnica da pojednostavi administrativne procedure, kako bi se olakšao pristup javnosti organima nadležnim za donošenja odluka. Naravno, ovo je opcionalna obaveza države potpisnice, a na određeni način zahtjeva proces reforme državne uprave u cilju racionalizacije i efikasnosti, kao i principa učestvovanja javnosti u postupku pripremanja i donošenja odluka.

Član 11. Konvencije govori o mjerama koje se odnose na sudstvo i tužilaštvo. Ovim članom Konvencije se ističe princip nezavisnosti sudstva, kao osnovni princip sudske vlasti i ključna uloga sudstva u borbi protiv korupcije. Pored toga, država potpisnica treba, ne ugrožavajući princip nezavisnosti sudstva, da preduzme odgovarajuće mjere za jačanje integriteta sudstva i sprečavanje mogućnosti korupcije u sudstvu. U onim državama u kojima tužilaštvo nije dio sudstva (kao u BiH) već uživa nezavisnost, država potpisnica treba da preduzme iste mjere kao i u sudstvu. Kada Konvencija govori o „mjerama za jačanje integriteta sudstva“ misli, između ostalog, i na postupak imenovanja i razrješenja sudija. U Bosni i Hercegovini od 2004.g. (nakon dvije godine reforme) formiran je Visoki sudski i tužilački savjet BiH, a koji ima isključivu nadležnost za imenovanje i razrješenje (kroz disciplinski postupak) sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini. Savjet je nadležan samo za sudije i tužioce redovnih sudova, dok sudije ustavnih sudova biraju parlamenti. Mjere koje se odnose na jačanje integriteta sudstva i sprečavanje mogućnosti korupcije u sudstvu odnose se i na usvajanje pravila ponašanja sudskih (i tužilačkih) organa. Visoki sudski i tužilački savjet BiH usvojio je Kodeks sudske etike i Kodeks tužilačke etike (mogu se naći na www.hjpc.ba) i koji su u skladu sa standardima, kako u dijelu koje se odnosi na sam sadržaj kodeksa, tako i na proceduru efikasnije primjene.

Član 12. Konvencije obrađuje temu sprečavanja korupcije u privatnom sektoru. Ova odredba je na neki način nova, i biće potrebno prilagoditi domaće zakonodavstvo ovom zahtjevu. Naime, Konvencija nameće obavezu pred državu potpisnicu vezano za unapređenje razvoja računovodstvenih i revizijskih standarda i procedura. Ovi standardi treba da obezbijede transparentnost, uprošćavanje finansijskih operacija u privatnom sektoru, da povećaju povjerenje u godišnje i druge izvještaje privatnih preduzeća, i da ovi izvještaji budu podvrgnuti proceduri finansijske kontrole i revizije, te da pomogne privatnom sektoru da spriječi nezakonitu praksu u poslovanju. Isto tako, Konvencija promovise unaprijeđenje saradnje između organa za primjenu

zakona i privatnog sektora. Ova odredba je bitna zato što se veoma često privatni sektor nalazi u najboljoj poziciji da identifikuje i otkrije neregularnosti vezane za korupciju, jer se često nalazi u poziciji žrtve korupcije, posebno u vezi procedure javnih nabavki, procedure davanja koncesija i drugo. Pored toga, obaveza iz Konvencije se odnosi i na donošenje kodeksa ponašanja za korektno, časno i pravilno obavljanje poslovnih djelatnosti, te za sprečavanje sukoba interesa i za unapređivanje dobre poslovne prakse u odnosu među preduzećima i u odnosu preduzeća - državni organi. Prema Konvenciji kodeksi časnog ponašanja mogu biti usvojeni kroz privatni sektor, samostalno ili od strane državnih agencija uz saradnju privatnog sektora. Jedna od važnih funkcija kodeksa je da pomogne edukaciji zaposlenih u privatnom sektoru u cilju kako izbjegavati sukob interesa, te da se uspostavi granica između prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja. Koliko je poznato privredne komore imaju usvojene kodekse etike, odnosno pravila poslovanja i uzanse, a za ostalo važe pravila dobrog korporativnog upravljanja koja su, na neki način, ugrađena u zakone o preduzećima, te pravila OECD koja su „biblija“ korporativnog upravljanja. Mislim da je ovaj dio rak rana naše privrede koja se nalazi u procesu neuspjele privatizacije, samovolje novih vlasnika privatizovanih preduzeća kako prema radnicima tako i prema državi, te veliki broj preduzeća koja nisu privatizovana i u kojim država, još uvijek, drži većinski paket. Mislim da su ova preduzeća „leglo“ korupcije vezano za, bukvalno, pljačku državnog kapitala i pasivan, skoro pokroviteljski odnos države, prema ovakvom upravljanju državnim preduzećima i privatizaciji istih. Naime, rezultati revizije javnog sektora pokazuju pravo stanje stvari u ovim preduzećima (preduzeća iz oblast šumarstva, pošte, elektroprivreda, željeznice, itd.).

Isto tako, biće veoma bitno za državu potpisnicu da proces registracije preduzeća učini jasan i nedvosmislen sa stanovišta identiteta pravnih i fizičkih lica koja učestvuju u osnivanju i upravljanju preduzećima. Ovo se prije svega odnosi na buduću zabranu registracije tzv. „fiktivnih“ preduzeća registrovanih na tuđu ličnu kartu i punomoć, sa ciljem pranja novca, te za povećanje osnivačkih uloga i uvođenja tzv. fiducijarne svojine. Pored toga, ovaj član govori o principu zloupotreba procedura kod davanja državnih subvencija i vezano za procedure davanja dozvola za rad preduzećima od strane države.

Isto tako, Konvencija traži da se uvedu pravila vezana za sprečavanje sukoba interesa, u razumnom vremenskom periodu, u pogledu aktivnosti javnih funkcionera po prestanku njihove funkcije u privatnim preduzećima, a gdje je to zapošljavanje vezano za djelatnosti u kojima je lice, dok je bilo javni funkcioner, obavljalo tu funkciju. Zakon o sprečavanju sukoba interesa u institucijama BiH ima određene, nedorečene, odredbe po ovom pitanju, ali je primjena ovih odredbi u najmanju ruku neodgovarajuća. U tom smislu država će morati preduzeti dalje korake, posebno vezano za poboljšanje teksta Zakona o sprečavanju sukoba interesa, donošenje ovih zakona na nivoima entiteta, te pogotovo, formiranja posebne agencije (ili u okviru Izborne komisije) koja će se, isključivo, starati o ovim pitanjima, vezano za sukob interesa, kako izabраниh funkcionera, tako i službenika državne uprave.

Član 13. Konvencije govori o učešću javnosti u borbi protiv korupcije (pojedinci, civilno društvo, nevladine organizacije, lokalne zajednice). Ovde se, u stvari, daju sugestije državam potpisnicama i javnosti u tim državama na koji način treba da se, zajednički, bore protiv korupcije kao pojave, i borbi protiv korupcije u konkretnom slučaju. Prema ovom članu Konvencije od države potpisnice se traži da preduzme odgovarajuće mjere za podsticanje učešća pojedinaca i grupa izvan javnog sektora, kao što su civilno društvo, nevladine organizacije i organizacije lokalnih zajednica, u sprečavanju i borbi protiv korupcije, te podizanja svijesti javnosti o postojanju, uzrocima i ozbiljnosti korupcije i prijetnje koje korupcija predstavlja. Isto tako, ovaj član sugerše donošenje zakonodavstva koje možemo prepoznati kao Zakon o slobodi pristupa

informacijama (usvojen u BiH tokom 2001.g.), koji kao što je ranije navedeno uz određene korekcije ovih zakona ispunjava uslove koje postavlja Konvencija.

Član 14. je posvećen mjerama za sprečavanje pranja novca. Pranje novca bi se moglo definisati kao proces koji pokušava da zamaskira koristi ili profit dobijen od trgovine narkoticima ili drugog kriminalnog ponašanja, a koji treba da stvori sliku da je korist ili profit dobijen iz zakonite privredne djelatnosti. Opšte rečeno, proces pranja novca mogao bi se podijeliti u tri faze: 1) faza raspolaganjem novca dobijenim od trgovine narkoticima ili drugog kriminalnog ponašanja, 2) faza razdvajanja koristi ili profita od trgovine narkoticima i drugih kriminalnih radnji od njihovog izvora preduzimanjem više transakcija sa ciljem da se maskira mogućnost praćenja i revizije navednog novca, 3) faza integracije. U ovoj fazi se uspostavlja navodna legalizacija koristi ili profita od strane trgovine narkoticima ili druge kriminalne aktivnosti. Ako je faza dva uspješno završena, u fazi tri se vrši integracija novca, tj. novac se vraća u ekonomske tokove, tako da izgleda da je novac stečen regularnim poslovnim aktivnostima. Kritičan dio u borbi protiv pranja novca je „uključivanje“ nelegalno stečenog novca u redovne finansijske tokove. Kada se nelegalno stečen novac „uključuje“ u redovne finansijske tokove, praćenje tog novca i imovine stečene od njega postaje mnogo teže za državne organe, u nekim slučajevima čak i nemoguće. Sprečavanje kriminala od preduzimanja prvog koraka i stvaranje uslova i kapaciteta od strane državnih organa da prate kretanje ovako stečenog novca i imovine pribavljene istim, ima ključnu ulogu za svaku državu. Član 14. Konvencije nameće državama potpisnicama određena postupanja od kojih su neka obavezna, a neka preporučujuća. Opšti ciljevi aktivnosti i obaveza predviđenih članom 14. Konvencije za države potpisnice mogu se, ukratko, opisati kao obaveze države da razvije sveobuhvatni režim koji će pomagati identifikaciju i otkrivanje nelegalnih aktivnosti vezanih za pranje novca, te promociju razmjene informacija među državama potpisnicama, tj. između organa i agencija koje imaju zadatak da se bore protiv pranja novca. Od svake države potpisnice se traži da ustanovi sveobuhvatni domaći regulatorni i nadzorni sistem, a koji se odnosi na pranje novca, te da obezbjedi da organi ili agencije koje imaju zadatak da se bore protiv pranja novca imaju sposobnosti da sarađuju u vezi razmjene informacija, kako na domaćem tako i na međunarodnom polju. Pored ovih obavezujućih elemenata koji se traže od države potpisnice, Konvencija traži od država da razmotre preduzimanja slijedećih mjera: mogućnost osnivanja finansijske obavještajne jedinice koja će služiti kao nacionalni centar za prikupljanje, analizu i širenje informacija u vezi sa potencijalnim pranjem novca, da implementiraju mjere pomoću kojih će da nadziru prenos gotovog novca preko granica, da implementiraju mjere koje traže od finansijskih institucija, da prikupljaju informacije o porijeklu elektroničkog transfera sredstava i da čuvaju informacije tokom cijelog lanca plaćanja, te traži od država potpisnica da razmotre razvoj i promociju opšteg, regionalnog i bilateralnog sporazumjevanja između organa i agencija koje se bore protiv pranja novca. Imajući u vidu da je BiH usvojila Zakon o sprečavanju pranja novca, na nivou BiH, u tom pogledu neće biti potrebno donositi posebno zakonodavstvo, tim prije i što novi ZKP propisuje instrumente koji stoje tužilaštvu na raspolaganju u borbi za sprečavanje pranja novca, a koji su u saglasnosti sa principima iznijetim u ovom članu.

Poglavlje III Konvencije - Pravne kvalifikacije krivičnih djela korupcije i primjena zakona

Prema ovom poglavlju Konvencije od država potpisnica se traži da preduzmu određene zakonske i upravne mjere, a vezano za implementaciju ovog poglavlja Konvencije. Naime, od država potpisnica se traži da, u određenom stepenu ili donesu novo zakonodavstvo ili izmjene postojeće, kako u pogledu krivičnog zakona (kvalifikacija krivičnih djela), tako i krivičnog procesnog zakonodavstva, uključujući i odredbe o izvršenju krivičnih sankcija. Može se konstatovati da ovo poglavlje sadrži dvije vrste krivičnih djela. Prvu grupu krivičnih djela čine djela koja su, po

Konvenciji, obavezujuća i države potpisnice ih moraju inkorporirati u svoje nacionalno krivičnopravno zakonodavstvo (krivični zakon ili zakonik). Radi se o slijedećim krivičnim djelima: podmićivanje nacionalnih javnih funkcionera (član 15.), podmićivanje stranih javnih funkcionera i funkcionera javnih međunarodnih organizacija (član 16. stav 1.), pronevjera, zloupotreba i drugo nelegitimno korištenje imovine od strane javnih funkcionera (član 17.), pranje sredstava stečenih od kriminala (član 23.) i ometanje pravde (član 25.). Drugu grupu krivičnih djela čine krivična djela za koja se traži od država potpisnica da razmotre njihovo prihvatanje i inkorporaciju u krivični zakon. Radi se o slijedećim krivičnim djelima: podmićivanje stranih javnih funkcionera i funkcionera javnih međunarodnih organizacija (član 16. stav 2.), zloupotreba uticaja (član 18.), zloupotreba funkcija (član 19.), nezakonito bogaćenje (član 20.), podmićivanje u privatnom sektoru (član 21.), pronevjera imovine u privatnom sektoru (član 22.) i prikrivanje (član 24.). Što se tiče ove druge grupe krivičnih djela, Konvencija ustanovljava minimum standarda koje moraju sadržavati bića ovih krivičnih djela, ali se svakoj državi potpisnici daje stepen slobode da „pojačaju“ kriminalizaciju ovih krivičnih djela iz Konvencije.

Član 15. Konvencije tretira podmićivanje nacionalnih javnih funkcionera, te definiše radnje davanja i primanja mita. Glava XIX KZ BiH - Krivična djela protiv korupcije i protiv službene i druge odgovorne dužnosti, sadrže krivična djela na koja se odnosi III poglavlje Konvencije. Tako članovi 217. (primanje dara i drugih oblika koristi) i 218. (davanje dara i drugih oblika koristi) „pokrivaju“ članove 15. i 16. Konvencije, jer u svojoj definiciji, pored službene i odgovorne osobe u institucijama BiH, spominju i stranu odgovornu osobu (iz člana 16. Konvencije), a strana odgovorna osoba je definisana KZ-om i kako predstavnik strane države, tako i predstavnik međunarodne organizacije (član 1. tačka 7. KZ BiH).

Domaće zakonodavstvo (KZ BiH) poznaje, kod krivičnog djela primanja mita tzv. pravo pasivno podmićivanje, nepravo pasivno podmićivanje i naknadno pasivno podmićivanje, dok kod krivičnog djela davanja mita poznaje pravo aktivno podmićivanje i nepravo aktivno podmićivanje. Konvencija u članu 16. stav 1., a koji se odnosi na podmićivanje stranih javnih funkcionera i funkcionera javnih međunarodnih organizacija traži od države potpisnice da predvidi krivično djelo tzv. aktivnog podmićivanja, kao obavezno krivično djelo, dok za tzv. pasivno podmićivanje traži od države potpisnice da razmotri uvođenje i ovog krivičnog djela. Može se reći da je KZ BiH predvidio krivično djelo pasivnog podmićivanja i kod stranih i kod međunarodnih javnih službenika.

Član 17. Konvencije definiše krivično djelo „Pronevjera, zloupotreba ili drugo nelegitimno korištenje imovine od strane javnih funkcionera“. Članom 2. tačka d) Konvencije navedno je da se pod pojmom imovine smatraju: „dobra svih vrsta, bilo nematerijalna ili materijalna, pokretna ili nepokretna, fizička ili nefizička, te pravni dokumenti ili instrumenti kojima se dokazuje tapija (dokaz o vlasništvu) ili interes u takvim dobrima.“ Ovo djelo „pokriveno“ je članom 221 KZ BiH „Pronevjera u službi“, i drugim djelima, pogotovo iz entitetskih KZ, a koji regulišu zloupotrebu službenog položaja i ovlaštenja.

Član 18. Konvencije definiše Trgovinu (ili zloupotrebu) uticaja (u aktivnom i pasivnom obliku), krivično djelo ima svoj pandan u članu 219. KZ BiH „Protivzakonito posredovanje“.

Na određeni način krivično djelo trgovine uticajem predstavlja jednu varijantu krivičnog djela Podmićivanje nacionalnih javnih funkcionera, iz člana 15. Konvencije, ali postoje i značajne razlike između ova dva člana.

Naime, član 15. Konvencije se odnosi na postupanje ili uzdržavanje javnog funkcionera da nešto učini ili ne učini, u toku vršenja njegovih/njenih službenih dužnosti. S druge strane, član 18. Konvencije se odnosi na upotrebu stvarnog ili pretpostavljenog uticaja sa ciljem da se stekne neopravdana korist za treću osobu, a kroz postupanje nekog organa uprave ili javnog organa.

Kao i osnovno krivično djelo, i u ovom slučaju postoji aktivno i pasivno trgovanje uticajem. Elementi aktivnog trgovanja uticajem se odnose na obećanje, ponudu ili stvarno davanje nečeg javnom funkcioneru. Djelo pokriva situacije da ono što se nudi nije poklon, kao stvar ili nešto tjelesno, uopšteno govoreći. S druge strane, „neopravdana korist“ može biti kako tjelesna ili netjelesna. Nije potrebno da neopravdana korist mora biti data odmah ili direktno prema javnom službeniku. Neopravdana korist može biti obećana, ponuđena ili dana direktno ili indirektno. Poklon, koncesija ili neka druga neopravdana korist može biti data nekoj drugoj osobi, kao što je rodbina ili politička partija lica koje zloupotrebljava svoj pložaj. Realizacija neopravdane koristi mora biti povezana uticajem na rad i postupanje javnih službenika ili, generalno govoreći, na rad administracije u nekoj državi. Ovo djelo se može izvršiti samo sa namjerom (umišljaj). Pored toga, neka veza mora postojati između ponude ili koristi i podstrekavanja javnog službenika da zloupotrebi svoj uticaj u cilju da ostvari od administracije ili javne vlasti neopravdanu korist za prvobitnog podstrekača ili za neko treće lice.

Kod krivičnog djela pasivnog trgovanja uticajem elementi djela su traženje ili prihvatanje mita, a mora postojati veza sa postupanjem (uticajem) javnog funkcionera. Traženje ili prihvatanje mora biti izvršeno od strane javnog funkcionera ili preko posrednika, bilo direktno, bilo indirektno. Kao i kod aktivnog trgovanja uticajem i u ovom slučaju se od učinioca traži namjera (umišljaj).

Član 20. Konvencije govori o nezakonitom bogaćenju. U međunarodnom pravu, koje se odnosi na borbu protiv korupcije, kao i na nacionalnim nivoima pojedinih država, postoji tendencija da se izvrši kriminalizacija ponašanja koje se sastoji u posjedovanju imovine/bogastva, a čije uvećanje se ne može racionalno objasniti, imajući u vidu redovne prihode posjednika te imovine. Ta se tendencija reflektuje uvođenjem krivične kvalifikacije po kojoj javni službenici (bilo bivši, bilo aktivni) imaju takav standard života, izvore prihoda ili posjeduju takvu imovinu/dobra, a koja se nalaze u disproporciji sa njihovim sadašnjim ili prošlim poznatim zakonitim izvorima prihoda i za koji (javni službenici) nisu u mogućnosti da pruže odgovarajuće objašnjenje o porjeklu svoje imovine. U pojedinim jurisdikcijama su uvedena krivična djela koja se definišu kao „nezakonito bogaćenje“ (Illicit Enrichment) ili „neobjašnjeno bogastvo“ (Unexplained Wealth)⁸.

S druge strane, u nekim drugim jurisdikcijama, kao alternativa krivičnom definisanju nezakonitog bogaćenja, propisuju se određene administrativne sankcije, a prilikom čijeg izricanja se ne traži poštovanje principa prezumpcije nevinosti koji važi kod krivične kvalifikacije ovakvog ponašanja. Kao primjer administrativnih sankcija navode se prestanak javne službe, gubitak licence ili odobrenja za rad, onemogućavanje učešća u postupcima javnih nabavki ili zabrana vršenja određene profesionalne djelatnosti⁹. Po italijanskom zakonu, javni tužilac uz saradnju sa finansijskom policijom, može da vodi istragu o životnom standardu, finansijskim mogućnostima i imovini, ali i o poslovnim aktivnostima preduzeća i pravnih lica na čijem je čelu osumnjičeni za organizovani kriminal, mogu da provjeravaju zakonitost porjekla imovine tih lica. Pored toga, tužilac i policija mogu kao privremenu mjeru izvršiti zaplijenu (sekvistar) dobara za koja sumnjaju da su nezakonito stečena ili se radi o pranju novca.

⁸ Hong Kong, Prevention of Bribery Ordinance Section 10, Botswana Corruption and Economic Crime Act, član 24., Organization of American States, Inter-American Convention against Corruption

⁹ Zakon Italije broj 575/1965.

Zakonodavstva pojedinih država saglasna su da su javni službenici kao „korisnici“ neobjašnjivog bogatstva prema svojim zakonitim i dokazivim prihodima u najboljoj poziciji da objasne izvore svoje imovine. Te države ustanovljavaju princip tereta dokaza koji se naziva „the balance of probabilities“, a mogao bi se najprikladnije prevesti kao „balans vjerovatnoće“, odnosno objasniti, kao princip koji važi u civilnom pravu kod tereta dokazivanja, a definiše se da su dokazi ili navodi izneseni pred sudom više vjerovatni kao istiniti, nego da nisu. U praksi, standard dokazivanja je zadovoljen ako je više od 50% vjerovatno da nešto jeste, nego da nešto nije, a o čemu, naravno, odluku donosi sud. Ovdje treba posebno podcrtati da se uvođenjem ovog principa ne mijenja osnovni princip kod tereta dokazivanja koji važi u krivičnom pravu, već se, u tim zemljama, ustanovljava princip koji omogućava sudu da prilikom prikupljanja i ocjene dokaza, donese svoju odluku zasnovanu na realnoj situaciji. Iako ovako definisana imovina može biti potpuno legalno stečena (naslijeđe, poklon, lutrija, itd.), veća je vjerovatnoća da je ilegalno stečena ako njen posjednik nije u mogućnosti ili ne želi, da pruži zadovoljavajuće objašnjenje o porijeklu iste¹⁰.

Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv transnacionalnog i organizovanog kriminala iz 2000.g. i Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv nezakonite trgovine narkoticima i psihotropičnim substancama iz 1988.g. (Bečke konvencije) su predvidjele modele kojim se teret dokazivanja nelegalno stečene imovine prebacuje sa tužilačke na stranu osumnjičenog. Član 5. Konvencije iz 1988.g. i član 7. Konvencije iz 2000.g. predviđaju da „Strane ugovornice mogu predvidjeti da postupak obezbjeđivanja tereta dokazivanja može biti reverzibilan u odnosu na zakonito porijeklo ... ili druge imovine podložne konfiskaciji, a u obimu koliko je tako utvrđen teret dokazivanja konzistentan sa principima domaćeg prava i sa prirodom sudskih i drugih procedura“. U primjeni ovih principa, u nekim jurisdikcijama, su predviđeni ublaženi standardi dokazivanja kod oduzimanja ilegalno stečene imovine, (Italija, Japan), tako da tužilac treba samo da putem posrednih dokaza (circumstantial evidence) dokaže da je vjerovatno da je imovina stečena ilegalno, a osumnjičeni/optuženi nije u mogućnosti ili odbije da dokaže suprotno.

U drugim jurisdikcijama (Grčka, Kenija) postoji pretpostavka da je imovina stečena nezakonito (ako se njeno porijeklo ne može razumno objasniti a prema legalnim i dokazivim prihodima lica u pitanju) i to u slučajevima vezanim za određena krivična djela povezana sa zloupotrebom droga. Prema zakonima ovih država, postoji zakonska pretpostavka da je optuženi, u određenom vremenskom periodu, stekao imovinu nezakonito, a u vrijeme dok je vršio krivična djela povezana za korištenje ili zloupotrebu droge, osim ako osumnjičeni/optuženi ne dokaže drugačije. Naravno, sama činjenica da je teret dokazivanja nezakonito stečene imovine preusmjeren na posjednika te imovine, traži od država koje poštuju ovaj pristup, da svoje krivične i druge procedure prilagode principima fer postupka i, sljedstveno tome, poštovanja ljudskih prava lica u pitanju, a koja su, u pravilu, inkorporirana u ustave tih država. Samo uvođenje principa po kome osumnjičeni javni službenik mora da objasni izvore svoje imovine ne znači da je, u krivičnom postupku, došlo do povrede principa prezumpcije nevinosti niti je teret dokazivanja krivične odgovornosti prebačen sa tužioca na osumnjičenog/optuženog.

Mnoge države suočile su se sa dilemom kako da pronađu balans između fundamentalnih principa krivičnog prava (prezumpcija nevinosti, pravila o teretu dokazivanja) s jedne strane i potrebe da se svojim zakonima i praksom suoče i bore sa korupcijom i preventivno djeluju na buduće koruptivno ponašanje. Osnovni principi zaštite ljudskih prava propisani npr. Međunarodnim Kovenantom o zaštiti građanskih i političkih prava ili Evropskom Konvencijom o zaštiti ljudskih prava, a koji se odnose na krivični postupak (definicija „krivične optužbe“- „... charged with a

¹⁰ Krivični zakon Njemačke, član 73d

criminal offence...“) u praksi su različito tumačeni povodom problematike oduzimanja imovine. Uže tumačenje ovog standarda smatra da se standard ne odnosi na postupke koji prethode formalnom krivičnom postupku i da standard nije primjenjiv u građanskim, upravnim ili kvazi-krivičnim postupcima, kao što je oduzimanje imovine (konfiskacija). S druge strane, šire tumačenje standarda „krivična optužba“ smatra da se standard mora primjeniti u svim krivičnim i kvazi-krivičnim postupcima, a pod kojima se smatra i oduzimanje imovine (nezakonito bogaćenje).

Neke države, kao Italija i SAD, u cilju preovladavanja ustavnih ograničenja koja se tiču eventualne povrede gore navedenih principa vezanih za teret dokazivanja u krivičnom postupku, uveli su mogućnost oduzimanja ovako stečene imovine u građanskom ili upravnom postupku. Istina, u SAD je mogućnost oduzimanja ovako stečene imovine u građanskom postupku bila veoma kritikovana od pojedinih pravnih stručnjaka jer, kako smatraju, na taj način se krše prava osumnjičenog u krivičnom postupku, te prava vezana za posjedovanje i raspolaganje privatnom imovinom.

Kako je već ranije spomenuto, posebno je zanimljiva situacija u Italiji koja poznaje tzv. građansko ili preventivno oduzimanje imovine, a u slučajevima koji se odnose na organizovani kriminal (mafijaški tip kriminalne aktivnosti). Italijanski zakon iz 1965.g. predviđao je oduzimanje imovine, a koja je, direktno ili indirektno, stečena od lica koja su učestvovala u mafijaškim aktivnostima, a kada je ta imovina, odnosno njena vrijednost, izvan proporcija koje bi se mogle objasniti regularnim prihodom ili drugim ekonomskim aktivnostima, a lica koja su u posjedu te imovine ne mogu dokazati zakonit način sticanja te imovine. Slučajevi u italijanskom sudstvu povodom primjene ovih odredbi bili su razmatrani od strane Evropske komisije za ljudska prava i Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. Odlukom No 12386/1986¹¹ Evropske komisije za ljudska prava razmatrano je pitanje saglasnosti gore navedenog italijanskog zakona sa principom prezumpcije nevinosti (Član 6. stav 2. Evropske Konvencije o ljudskim pravima kaže: “Svako ko je optužen za krivično djelo smatra se nevinim dok se ne dokaže da je kriv na osnovu zakona.“). Komisija za ljudska prava je, prilikom utvrđivanja da li odredbe italijanskog zakona koje regulišu oduzimanje imovine, imaju karakter krivično pravnih odredbi, primjenila tri kriterijuma: a) klasifikacija instituta oduzimanja imovine prema nacionalnom zakonodavstvu, b) esencijalna priroda instituta i c) vrsta i strogoća sankcije koja se izriče. U navedenoj Odluci, Komisija je zaključila da oduzimanje imovine (konfiskacija), a koja je prema italijanskom zakonodavstvu klasifikovana kao preventivna mjera, nema stepen niti strogoću krivične sankcije. Pored toga, Komisija je u svom obrazloženju Odluke, posebno naglasila da konfiskacija imovine ne podrazumjeva sudsku odluku o krivici, te da socijalna opasnost optuženih lica, zasnovana na osnovanoj sumnji da se radi o aktivnostima optuženog u kriminogenim aktivnostima mafijaškog tipa i da se konfiskacija odnosi samo na tako stečenu imovinu. Isto tako, prema standardu dokazivanja koji se ne primjenjuje u krivičnom postupku (a balance of probabilities) može jasno zaključiti da je tako stečena imovina nastala od nezakonih aktivnosti (nezakonito bogaćenje). U odnosu na „Pravo na mirno uživanje imovine“ član 1. Protokola 1. na Konvenciju, („Svako fizičko i pravno lice ima pravo mirno uživati u svojoj imovini. Niko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava“), Evropski sud za ljudska prava je potvrdio princip proporcionalnosti preventivne konfiskacije kao legalnog instrumenta u borbi protiv mafije.

Pored toga, i najviši italijanski sudovi su razmatrali pitanje da li konfiskacija imovine kod pojedinih krivičnih djela vrijedi prezumpciju nevinosti, a koja je kao takva inkorporirana u Ustav Republike Italije. Naime, član 12. zakona broj 356/1992 je propisao da u slučajevima optužbe za

¹¹ <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/default.htm>

pojedina teška krivična djela obavezno je oduzimanje novca, imovine i drugih novčanih vrijednosti, a koja su pod direktnom ili indirektnom kontrolom optuženog, kada vrijednost te imovine nije proporcionalna sa njegovim prihodima ili kada optuženi nije u mogućnosti ili ne želi da za vrijednost i porijeklo imovine pruži razumno i zadovoljavajuće objašnjenje. Ustavni sud Italije i Kasacioni sud su zaključili da princip prezumpcije nevinosti, predviđen italijanskim ustavom i zakonima, nije primjenjiv u odnosu na član 12. gore navedenog zakona. Pored toga, najviši italijanski sudovi zaključuju da svrha gornjih odredbi nije da sankcioniše osuđenog, već da spriječi finansiranje njegove buduće kriminalne aktivnosti¹².

Isto tako, Evropski sud za ljudska prava u Strazburu razmatrao je saglasnost odredaba o konfiskaciji, a prema zakonodavstvu Velike Britanije iz 1994.g., koje se odnosi na nedozvoljeno korištenje i nedozvoljenu trgovinu drogom, sa članom 6. stav 2. Evropske Konvencije o ljudskim pravima. U slučaju Phillips v. The UK¹³ ključno pitanje koje je sud razmatrao bilo je da li postupak konfiskacije, odnosno zahtjev tužioca za konfiskaciju imovine optuženog, predstavlja „novo optuženje“ za optuženog, a kako je definisano stavom 2. člana 6. Konvencije. Sud u Strazburu je stao na stanovište zakonodavstva Velike Britanije iz 1994.g., prema kojem da bi se izrekla konfiskacija potrebno je da postoje dokazi da je optuženi involviran u druga nezakonita ponašanja povezana sa drogom prije nego što je za te radnje optužen, te potvrdio da izricanje mjere konfiskacije prema zakonu iz 1994.g. ne podrazumjeva „novo optuženje“, s obzirom da svrha postupka konfiskacije nije da se optuženi oglasi krivim ili oslobodi od optužbe. Zbog toga, ne može se smatrati da je optuženi, u slučaju da po okončanju krivičnog postupka bude i oglašen krivim, već ranije, izricanjem mjere konfiskacije, već oglašen krivim.

Gornje dileme su bile veoma prisutne prilikom rada na izradi nacрта, a kasnije i konačnog teksta UN Konvencije o borbi protiv korupcije. Kao ključno pitanje postavljalo se traženje od zemalja ugovornica da u svoje zakonodavstvo unesu krivično djelo nezakonitog bogaćenja (illicit enrichment), može izazvati određene pravne nedoumice, a koje se odnose na pitanje da li formulacija krivičnog djela nezakonitog bogaćenja „... kada se počini namjerno, nezakonito bogaćenje, to jest znatno uvećanje dobara javnog funkcionera koje on ne može razumno objasniti s obzirom na njegov legalni prihod“ u odnosu na ustavne i fundamentalne principe u državama ugovornicama, a koji se tiču definicije krivičnog djela koje je već, kao takvo, prezumirano protiv optuženog.

Pojedine države ugovornice stale su na stanovište da pravo optuženog na prezumpciju nevinosti podrazumjeva da se optuženi smatra nevinim u odnosu na sve bitne elemente krivičnog djela i da su te garancije tako velike da država ne bi, tek tako, smjela da u problematičnim i teškim situacijama za dokazivanje krivice od strane države teret dokazivanja „prebaci“ na optuženog. Tako, Vrhovni sud Kanade¹⁴ smatra da se pravo na prezumpciju nevinosti, prema kanadskoj „Povelji o Pravima i Slobodama“ odnosi na svaki esencijalni element krivičnog djela i da pravila o prezumpciji nevinosti moraju biti primjenjivana na takav način da lice optuženo za krivično djelo ne može biti osuđeno ako izostaje bilo koji stepen razumne sumnje u vezi nevinosti ili krivice.

S druge strane, neke druge države smatraju da jednom, kada je esencijalni element krivičnog djela (ili krivičnih djela) dokazan izvan razumne sumnje, to efektivno dovodi do promjene smjera u teretu dokazivanja i traži od optuženog javnog službenika da, vezano za nezakonito bogaćenje, dokaže da li su sredstva ili imovina koja premašuju njegove redovne prihode, potiču iz legalnih ili

¹² Cassazione Penale, Sezione VI, 15 April 1996 i Corte Costituzionale, Ordinanza N. 18/1996)

¹³ Evropski sud za ljudska prava, predmet No 41087/1998

¹⁴ Odluke R.v. Vaillancourt iz 1987 i R.v. Whyte iz 1998.g.

nelegalnih prihoda. Ovaj stav zauzelo je sudstvo Velike Britanije, konkretno Pravosudna komisija u predmetu iz 1993.g.¹⁵ a koja je ispitala član 10. Povelje o pravima Hong Konga iz 1991.g. Sporni član je predviđao da bilo koji sadašnji ili bivši javni službenik (civil servant) koji održava standard života iznad koga mogu doprinostiti njegovi bivši i sadašnji zvanični prihodi, ili koji kontroliše novčana sredstva ili imovinu disproportionalnu njegovim bivšim i sadašnjim prihodima, SMATRA SE KRIVIM, osim ako ne da zadovoljavajuće objašnjenje sudu kako je on u stanju da održava takav standard života ili kako su novčana sredstva ili imovina došla pod njegovu kontrolu. Tumačeći ovaj propis, Pravosudna komisija je utvrdila da se teret nepostojanja korupcije prebacuje na optuženog. Ali, prije toga, tužilac mora da dokaže da optuženi ima status državnog službenika, njegov standard života u vrijeme za koje je optužen, njegove legalne izvore prihoda u kritičnom periodu i da je njegov standard života iznad razumnog, u svim okolnostima, zakonito stečenog prihoda. Komisija je zaključila, s obzirom da se radi o koruptivnom ponašanju, da je neophodno potrebno, sa jasnim razlogom, da tužilac ima specijalna ovlaštenja da istražuje okolnosti koje mora dokazati i da optuženi mora da pruži zadovoljavajuća objašnjenja o svojim prihodima. Pored toga, Komisija stoji na stanovištu da se akti korupcije inherentno veoma teško detektuju i istražuju, a da bi korištenjem redovnih istražnih mehanizama, korupciju bilo veoma teško, skoro nemoguće dokazati. Shodno tome, Pravosudna komisija je utvrdila da je član 10. Povelje o pravima Hong Konga u saglasnosti sa ustavnim garancijama u vezi prezumpcije nevinosti. Konačno, Pravosudna komisija zaključuje da je postojanje i primjena člana 10. Povelje o pravima diktirana potrebama i da se ovaj član trebao primjenjivati samo u situacijama kada je to nepohodno potrebno.

Formulacija „nezakonito bogaćenje“ ne postoji u našem krivičnom zakonodavstvu, pa shodno tome i tako definisano krivično djelo ne postoji. Imajući u vidu da se radi o krivičnom djelu za koje Konvencija traži od država potpisnica da razmotre (nije obavezno) njegovo uvođenje u krivični zakon, („U zavisnosti od svog ustava i osnovnih načela svog pravnog sistema...“) nakon što je Bosna i Hercegovina ratifikovala Konvenciju, trebalo je preduzeti određene zakonodavne aktivnosti u vezi izmjena krivičnog zakona, naravno, pod uslovom da zakonodavac (zakonodavci) odluče da usvoje ovu sugestiju iz Konvencije i inkorporiraju ovo krivično djelo u Krivični zakon (krivične zakone) BiH, polazeći od iskustva i prakse drugih zemalja. Pored toga, u definiciji krivičnih dijela protiv imovine (prema krivičnim zakonima koji su u primjeni u BiH) spominje se fraza „, pribavljanje protivpravne imovinske koristi,, a koji element mora biti ispunjen da bi se određena radnja mogla kvalifikovati kao krivično djelo protiv imovine. S druge strane, glava XII KZ BiH sadrži pravila o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Pored toga, država da bi ispunila uslove iz ovog člana Konvencije, mora usvojiti izmjene Zakona o sprečavanju sukoba interesa, kao i Izbornog zakona BiH (u tom smislu, TI je podnio inicijativu Izornoj komisiji BiH za promjenu Izbornog zakona BiH, a u dijelu koji se odnosi na tzv. „izjave u ukupnom imovinskom stanju“ (imovinske kartone) i obavezu poslanika/delegata da, ne samo na početku mandata, već i na kraju, moraju podnijeti svoje imovinske kartone, a sa ciljem da se realizuje definicija iz Konvencije: „znatno uvećanje dobara javnog funkcionera koje on ne može razumno objasniti s obzirom na njegov legalan dohodak.“

Ovdje treba posebno naglasiti da uvođenje ovog krivičnog djela u krivični zakon ne bi smjelo ni na koji način da povrijedi jedan od osnovnih principa našeg krivičnog prava, a to je prezumpcija nevinosti. Znači, lice protiv koga se, eventualno, povede krivični postupak za ovo krivično djelo nema obavezu da dokazuje da nije kriv, već teret dokaza mora, bezuslovno, da ostane na tužiocu, kao i za druga krivična djela. Kada se postupak pokrene i tužilac svojim dokazima utvrdi da postoji „znatno uvećanje dobara javnog funkcionera“, osumnjičeni javni funkcioner bi mogao, u cilju svoje odbrane, ponuditi razumno ili relevantno objašnjenje povećanja svoje imovine.

¹⁵ Attorney General of Hong Kong v. Lee Kwong-kut, 1993

Pored toga, i zakoni o ispitivanju porijekla imovine, ako budu imali krivičnoppravnu konotaciju i ako se povodom njega bude vodio krivični postupak pred sudom, na određeni način, bi mogao da odgovori obavezama Bosne i Hercegovine povodom ovog člana Konvencije.

Član 21. Konvencije govori o podmićivanju u privatnom sektoru. Kao i kod krivičnog djela podmićivanja u javnom sektoru, Konvencija predviđa kako aktivno tako i pasivno podmićivanje, pa se biće ovog krivičnog djela ne razlikuje od krivičnog djela podmićivanja u javnom sektoru, s tim da je, naravno, zaštitni objekat drugačiji, tj. privatna svojina. Prema našem krivičnom zakonodavstvu podmititi se može samo službeno ili odgovorno lice, domaće ili strano, a podmićivanje u privatnom sektoru nije predviđeno. Bosna i Hercegovina treba da razmotri mogućnost uvođenja ovakve inkriminacije, s tim da je opis bića krivičnog djela iz Konvencije identičan sa bićem krivičnih djela koja trenutno postoje u domaćem krivičnom zakonodavstvu, a odnose ne na podmićivanje službenih ili odgovornih lica.

Član 22. Konvencije govori o pronevjeri u privatnom sektoru. Prema postojećim krivičnim zakonima u BiH ovo krivično djelo se može izvršiti samo od strane službenog ili odgovornog lica (Član 221 KZ BiH Pronevjera u službi, član 384 KZ F BiH Pronevjera u službi, 348 KZ RS Pronevjera-) Kako je vidljivo KZ BiH i F BiH poznaju samo pronevjeru u službi dok KZ RS definiše samo Pronevjeru. Što se tiče BiH i F BiH nema dileme da se ovo krivično djelo može izvršiti samo od strane službenog i odgovornog lica, i kao takva ne može postojati u privatnom sektoru. Sa druge strane, KZ RS uključuje pronevjeru u službi pa kaže da se pronevjera može izvršiti „**ili opšte u radu u državnom organu ili pravnom licu**“. U komentaru KZ RS nema objašnjenja, ali smatram da se, ovako kako je definisano, pronevjera može učiniti i u privatnom sektoru, tim prije što se navodi da se pronevjera može izvršiti u „pravnom licu“ a ovo može biti, to nema dileme i u privatnoj svojini.

Član 23. Konvencije posvećen je pranju sredstava stečenih od kriminala. Konvencija propisuje 4 tipa krivičnog djela pranje novca. Prvi oblik je „konverzija ili transfer imovine, uz znanje da je ta imovina stečena od kriminala, kako bi se prikrilo ili kamufliralo nezakonito porijeklo te imovine ili pomoglo nekom licu koje je uključeno u izvršenje predmetnog krivičnog djela da izbjegne zakonske posljedice tog djela“. Pod pojmom „konverzija ili transfer imovine“ podrazumjeva se bilo koja radnja kada je izvršena konverzija iz jednog oblika imovine u drugi. Tako, na primjer, upotreba nezakonito stečenog gotovog novca za kupovinu plemenitih metala ili nekretnina, ili prodaja nelegalno stečene nepokretne imovine, kao i situacije kada se imovina transferiše od jednog do drugog mjesta ili iz jedne jurisdikcije u drugu, kao i sa jednog bankarskog računa na drugi. Drugi oblik ovog krivičnog djela definiše se kao: „prikriivanje ili kamufliranje prave prirode, izvora, mjesta, raspolaganja, kretanja ili vlasništva u pogledu imovine, uz znanje da je imovina stečena od kriminala.“ Treći oblik ovog krivičnog djela mogao bi se definisati: „sticanje, posjedovanje ili korištenje imovine, uz znanje, prilikom primanja te imovine, da je stečena od kriminala.“ Konačno, četvrti oblik se definiše kao: „učestće, udruživanje ili kovanje zavjere da se počini, pokuša počinuti i pomogne, podstakne, olakša i nagovori izvršenje krivičnog djela“ vezano za pranje sredstava stečenih od kriminala. Prvi propis koji je usvojen u BiH i koji je obrađivao ovu temu, usvojen je u martu 2000. godine i to Zakon o sprečavanju pranja novca u F BiH. To je zapravo datum od kada je BiH započela sa aktivnostima na sprečavanju pranja novca, što nije pretjerano kašnjenje u međunarodnim razmjerima, kada imamo u vidu da je Velika Britanija takav zakon donijela tek 1994. godine.

Nakon toga je Republika Srpska u 2001. godini donijela isti zakon, a tek u avgustu 2003.g. u Brčko Distriktu je usvojen Zakon o sprečavanju pranja novca. U međuvremenu su, u decembru 2002. i u martu 2003.g., agencije za Bankarstvo RS i F BiH, koje vrše superviziju Banaka u BiH,

na temelju zakona o bankama, donijele Odluke o minimalnim standardima aktivnosti banaka na sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma.

Također, bitno je pomenuti Zakone o Bankama FBiH i RS koji su pretrpjeli određene izmjene i dopune koji su inicijalno izmjenjeni odlukama Visokog predstavnika za BiH vezano za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Kasnije su izmjene i dopune usvojene od strane nadležnih parlamenata.

Što se tiče samog krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine, RS, FBiH i BD u 2003.g. uvodi se "pranje novca" kao novo krivično djelo. Bitno je napomenuti da za pranje novca kao krivično djelo može odgovarati kako fizičko lice, uposlenik pravnog lica, a i samo pravno lice - Banka, odnosno drugo pravno lice. Za izvršenje ovog krivičnog djela pravnom licu se može izreći novčana kazna ili prestanak pravnog lica.

I za kraj, zadnji akt je novi Zakon o sprečavanju pranja novca na nivou BiH koji je stupio na snagu 28. decembra 2004., koji je stavio van snage entitetske zakone i zakon Brčko Distrikta. Razlozi za donošenje novog Zakona o sprečavanju pranja novca su prvenstveno Međunarodne obaveze BiH i manje više svima poznata činjenica stalnih natpisa po medijima o fiktivnim/fantomskim firmama koje "šetaju" iz entiteta u entitet koristeći limitiranu teritorijalnu nadležnost organa koji su vršili istrage. Do donošenja novog zakona, za pranje novca bili su nadležni: Finansijska policija u Federaciji, Odjeljenje za sprečavanje pranja novca u RS, a za Distrikt Brčko Poreska uprava.

Novim državnim Zakonom o sprečavanju pranja novca i sama borba protiv ove pojave je prebačena na nivo BiH i formirano je Finansijsko obavještajno odjeljenje (FOO) koje se nalazi u sastavu Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA). Ovom organu Banke i drugi obveznici dostavljaju informacije o obavljenim transakcijama u skladu sa Zakonom. To je zapravo organ sa svim policijskim ovlastima u skladu sa odgovarajućim propisima, što znači promjenjen je dosadašnji pristup da sprovedbu zakona vrši organ uprave u sastavu odgovarajućeg ministarstva finansija. Moja je ocjena da je promjena nadležnog organa kome se transakcije prijavljuju u ovom trenutku bolji i kvalitetniji model, imajući u vidu proširenost i masovnost kriminala u BiH.

Kao rezultat svih ovih napora Bosna i Hercegovina je od juna 2005. postala članica EGMONT grupe (Obavještajne službe u čiju nadležnost spada borba protiv pranja novca).

Član 24. Konvencije posvećen je prikrivanju kao posebnom krivičnom djelu, a za krivična djela enumerisana u Konvenciji. KZ BiH nema posebno krivično djelo označeno kao prikrivanje, već definiše neka krivična djela kao: „Pomoć učiniocu poslije učinjenog krivičnog djela“, dok entitetski krivični zakoni poznaju krivično djelo prikrivanja.

Član 25. Konvencije govori o ometanju pravde kao posebnom krivičnom djelu. Kako je predviđeno Konvencijom, moglo bi se reći da ovo krivično djelo ima dva oblika. Prvi oblik postoji ako je ometanje pravde vršeno na takav način da se korištenjem fizičke sile, prijetnje ili zastrašivanjem ili obećanjem, ponudom i davanjem neopravdane koristi radi navođenja na lažno svjedočenje ili uplitanje u svjedočenje ili iznošenje dokaza u postupku. Termin „postupak“ se mora široko tumačiti, tako da se ne smije tumačiti da je to samo faza glavnog pretresa, već i faze predkrivičnog postupka, istrage, te žalbena faza. Drugi oblik ovog krivičnog djela se tiče korištenja fizičke sile, prijetnje ili zastrašivanja prema sudiji i drugom službenom licu koje je zaduženo za primjenu zakona (policija, tužilaštvo, itd.). Kako se može vidjeti, osnovna razlika između ova dva oblika krivičnog djela ometanja pravde tiče se prema kome je korištenje fizičke sile, prijetnje ili zastrašivanje učinjeno, prema svjedoku ili prema sudiji i drugim službenim

licima. U KZ BiH postoje krivična djela sprečavanje dokazivanja (236) i ometanje rada pravosuđa (241) dok se u entitetskim krivičnim zakonima nalaze krivična djela napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti, te davanje lažnog iskaza. Može se reći da je ovaj član Konvencije dobro „pokriven“ domaćim zakonima.

Član 26. Konvencije je posvećen odgovornosti pravnih lica, i to krivičnoj, građanskoj i upravnoj odgovornosti. Treba napomenuti da je princip da pravno lice ne može biti krivično odgovorno bio opšteprihvaćen (*societas delinquere non potest*). Danas, o ovom pitanju se može raspravljati sa stanovišta kako definisati odgovornost pravnih lica, te kako utvrditi njihovu odgovornost. Naravno, u ovoj situaciji, treba reći, još uvijek postoje dileme kako definisati voljni element (umišljaj, nehat) i krivicu, koje vrste dokaza koristiti da bi se dokazala krivica pravnih lica i nametnula odgovarajuća sankcija, a sve u cilju da se ne proglasi krivim nevina strana. Što se tiče građanske odgovornosti ona je propisana materijalnim propisima, recimo Zakonom o obligacionim odnosima, dok je krivična odgovornost pravnih lica, kao opšti institut, uvedena u naše krivično zakonodavstvo 2003.g. Glava XIV KZ BiH govori o krivičnoj odgovornosti pravnih lica. Tako se, pravnom licu može izreći novčana kazna, kazna oduzimanja imovine i kazna prestanka postojanja pravnog lica.

Član 27. Učešće i pokušaj, iz Konvencije, su poznati instituti opšteg dijela krivičnog prava, koji se mogu podvesti pod pojmove saizvršilaštva, podsterkavanja, pokušaja, pomaganja.

Član 28. Konvencije predviđa znanje, namjeru i svrhu, kao opšte elemente krivičnog djela. Prema domaćem krivičnom zakonodavstvu ti su instituti ustvari, oblici vinosti, umišljaj (direktni i eventualni) i nehat (svjesni i nesvjesni).

Član 29. Konvencije se odnosi na nezastarijevanje, (misli se na zastarjelost krivičnog gonjenja i zastarjelost izvršenja kazne, i sporednih mjera kao i mjera bezbjednosti, kao krivičnih sankcija prema domaćem krivičnom zakonodavstvu). Princip zastare u našem krivičnom zakonodavstvu postoji i propisan je članom 19. KZ BiH, gdje pored ratnih zločina i ona krivična djela predviđena međunarodnim pravom, ne zastarjevaju, ali je to samo mogućnost predviđena Konvencijom, i ne traži se, u svakom slučaju, promjena nacionalnog zakonodavstva. Imajući u vidu da u različitim državama vrijeme od koga se računa zastarjelost je različito propisana (u nekim državama rok zastare se računa od momenta izvršenja krivičnog djela, odnosno momenta saznanja za krivično djelo, u drugim državama od momenta kada je osumnjičeni uhapšen ili ekstradiran). S obzirom na postojanje ovih razlika u nacionalnom zakonodavstvu, Konvencija traži od država potpisnica da uvedu ili nezastarijevanje za krivična djela korupcije iz Konvencije, ili da utvrde duži period zastare, ili stavljanje instituta zastare van snage u situaciji ako je navodni počinitelj izbjegao izvođenje pred lice pravde.

Član 30. Konvencije traži od država potpisnica uvođenje kompletnog sistema krivičnog prava (materijalno, procesno i postupak izvršenja krivičnih sankcija). S druge strane, ovaj član posebno apostrofira obavezu države potpisnice da se učinocima krivičnih djela protiv korupcije izrekne zabrane vršenja ili javnih funkcija ili funkcija u preduzećima koja su u potpunosti ili u dijelu u vlasništvu države. KZ BiH, u članu 73., poznaje mjeru bezbjednosti (kao sporednu krivičnu sankciju) zabrana vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti za krivična djela vezana za vršenje službene ili odgovorne dužnosti. Ova mjera bezbjednosti se može izreći u trajanju od jedne do deset godina, s tim da se vrijeme provedeno na izdražavanju (zatvorske) kazne ne uračunava u trajanje ove mjere bezbjednosti.

Član 31. Konvencije se odnosi na zamrzavanje, zaplijenu i konfiskaciju. Konvencija definiše zamrzavanje ili zaplijenu kao: “privremenu mjeru zabrane transfera, konverzije, raspolaganja ili

kretanja imovine ili privremeno preuzimanje čuvanja ili kontrole imovine na osnovu naloga koji izda sud ili drugi nadležni organ“. S druge strane, konfiskacija se definiše kao „trajno lišavanje imovine na osnovu naloga suda ili drugog državnog organa, a što uključuje plaćanje kazne, gdje to odgovara“. Različiti pravni sistemi u svijetu različito definišu i primjenjuju ove institute. U nekim državama se dozvoljava konfiskacija imovine koja je korištena za izvršenje krivičnog djela. U drugim pravnim sistemima konfiskuje se imovina, a prema vrijednosti imovine stečene krivičnim djelom, dok treće zemlje dozvoljavaju konfiskaciju pod određenim uslovima (ako su predmeti izvršenja krivičnog djela uništeni ili sakriveni od strane osumnjičenog/optuženog). Treba naglasiti da u nekim državama u Evropi, a koje imaju sistem common law-a, da bi se mogla izreći mjera konfiskacije imovine potrebno je da lice kome se imovina konfiskuje bude oglašeno krivično odgovornim. Međutim, teret dokazivanja, na strani tužioca, kod izricanja mjere konfiskacije imovine je manji nego teret dokazivanja kod utvrđivanja individualne krivične odgovornosti. Pored toga, veoma interesantno rješenje, sa stanovišta krivičnog prava, zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, nudi i stav 8. Člana 31. Konvencije. Ovaj stav nudi državama potpisnicama Konvencije da razmotre mogućnost da zahtjevaju da izvršilac krivičnog djela dokaže zakonito porijeklo navodnih sredstava stečenih od kriminala. Na ovaj način, kako se može vidjeti, teret dokazivanja je u potpunosti prebačen sa tužioca na osumnjičenog i osumnjičeni treba dokazivati zakonitost svoje imovine. Naravno, treba naglasiti da u ovom članu postoje određene zaštitne klauzule za državu potpisnicu „u mjeri u kojoj je takav zahtjev u skladu sa osnovnim načelima njihovog krivičnog zakonodavstva i prirodom sudskih i drugih postupaka Član 74. KZ BiH govori o oduzimanju predmeta (što bi mogla biti zapljena), član 111. o načinu oduzimanja imovinske koristi stečene izvršenjem krivičnog djela, a članovi 133. i 140. govore o oduzimanju imovinske koristi od pravnih lica. Pored toga, odgovarajuće odredbe ZKP govore o proceduri za primjenu gornjih instituta opšteg dijela krivičnog prava. Istina, u KZ BiH nema odredaba o „zamrzavanju“, ali to bi mogao biti institut privremenog oduzimanja predmeta i imovine (član 65. do 74. ZKP BiH). ZKP poznaje i institut privremene mjere osiguranja, a sud postupa u ovom slučaju prema pravilima propisanim zakonom o izvršnom postupku. Svrha ove mjere se postiže u ranijim fazama krivičnog postupka - istraga - kada postoji realna opasnost da se imovina otuđi, prikrije ili optuženi sa imovinskom koristi raspolaze na način koji sprečava ili znatno otežava oduzimanje koristi. Izvršenje mjere oduzimanja imovinske koristi, odnosno naplata novčanog potraživanja najčešće se OBEZBJEĐUJE slijedećim privremenim mjerama: zabrana otuđenja, oduzimanje i polaganje gotovog novca, zabrana daljih isplata sa računa osumnjičenog, odnosno optuženog, otvorenih kod poslovnih banaka.

S druge strane, Zakon o krivičnom postupku BiH sadrži određena pravila koja se odnose na PRIVREMENO oduzimanje predmeta i imovine (Glava VII, Odjeljak 2.). Kako samo ime kaže, ovdje se radi o privremenom oduzimanju predmeta i imovine u toku trajanja krivičnog postupka, a u cilju da bi se privremeno oduzeti predmeti ili imovina mogli koristiti kao dokazi u sudskom postupku. Vezano za pitanje koje se obrađuje u ovom radu, posebnu pažnju posvetićemo temama koje se odnose na privremeno oduzimanje imovine, a ne toliko na predmete koji mogu poslužiti kao dokazi u krivičnom postupku.

U tom smislu ZKP daje mogućnost sudu, a na prijedlog nadležnog tužioca, u slučaju postojanja osnova sumnje da je neka osoba izvršila krivično djelo koje je povezano sa dobivanjem imovinske koristi - narediti banci ili drugom pravnom licu koje vrši finansijsko poslovanje - da dostavi podatke o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama i poslovima tog lica, kao i drugih lica za koje se osnovano vjeruje da su uključene u te finansijske poslove ili transakcije osumnjičenog. Imajući u vidu osjetljivost ovakvih akcija organa i evidentno ograničavanje vlasništva nad finansijskim sredstvima određenih lica, zakon je propisao rigorozan postupak koji treba slijediti da bi se dobio uvid u finansijsko poslovanje određenog lica. Na prijedlog nadležnog tužioca, postupajući sudija (zavisno od faze postupka) može donijeti naredbu

kojom se naređuje pravnom ili fizičkom licu da privremeno obustavi izvršenje finansijske transakcije, ako postoji sumnja da određena transakcija – predstavlja krivično djelo ili da je namjenjena izvršenju krivičnog djela ili da služi prikrivanju krivičnog djela ili da služi prikrivanju dobiti koja je ostvarena krivičnim djelom. Ovakva vrsta sudske naredbe se u pravilu izdaje kod krivičnog djela pranja novca. Treba posebno naglasiti da je sudska praksa stala na stanovište da se sudska odluka (naredba) mora odnositi na tačno određenu transakciju, a ne na sve transakcije osumnjičenog. Ono što je za ovaj rad bitno, je da se mora raditi o krivičnim djelima povezanim sa dobivanjem imovinske koristi. Još jedno zanimljivo pitanje se pojavljuje vezano za ovu situaciju: ako je takva radnja (pribavljanje i dostavljanje podataka o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama i poslovima određenog lica) zatražena od organa gonjenja druge države, a kroz institut međunarodne pravne pomoći. Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta traži od država potpisnica saradnju u prikupljanju dokaza, razmjeni relevantnih informacija i podataka, uključujući i bankovne, finansijske ili poslovne podatke. U ovakvoj situaciji nadležni tužilac bi se trebao obratiti nadležnom sudu sa zahtjevom da se postupi po zahtjevu za međunarodnu pravnu pomoć.

Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta definiše i slijedeće pojmove:

- „Imovina" označava materijalne ili nematerijalne stvari, pokretne ili nepokretne, procenjive ili neprocenjive, kao i pravna dokumenta ili instrumente kojima se dokazuje pravo ili interes u odnosu na takve stvari.

- „Dobit od kriminala" označava imovinu koja je ostvarena direktno ili indirektno izvršenjem krivičnog dela.

- „Zamrzavanje" ili „zaplijena" označava privremenu zabranu prenosa, pretvaranja, raspolaganja ili premještanja imovine ili privremeno preduzeto čuvanje ili kontrolu imovine na osnovu naloga koji izda sud ili drugi nadležni organ.

Pored toga, sud može svojom odlukom privremeno oduzeti („zamrznuti“) gotovinski iznos novca domaće i strane valute, te pohraniti navedene iznose na poseban račun na kome se novac čuva do kraja krivičnog postupka. Znači, radi se o tri radnje u ovoj radnji organa krivičnog gonjenja privremeno oduzimanje, deponovanje na poseban račun i čuvanje privremeno oduzetih sredstava.

Isto tako, sud može u toku postupka privremeno oduzeti imovinu radi obezbjeđenja. Na taj način se spriječava korištenje, otuđenje ili raspolaganje imovinom.

Sva ova pitanja u vezi privremeneog oduzimanja imovine razmatrana su u svjetlu člana 1. Protokola 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima, a koji propisuje da svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine, te da se ovo pravo može ograničiti samo u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava. U jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu navodi se da preventivne mjere zaplijene imovine, pljenidbe i konfiskacije nisu neproporcionalne, uzevši u obzir značaj borbe protiv organizovanog kriminaliteta. Sud smatra da su takve mjere nužne u demokratskom društvu radi održavanja javnog reda i sprečavanja zločina.

Ako se privremeno oduzeta imovina ne vrati vlasniku u toku postupka, o sudbini te imovine mora odlučiti sud odlukom o krivičnoj stvari. Konfiskacija, kao institut ne postoji u našem krivičnom zakonodavstvu.

Član 32. Konvencije govori o zaštiti svjedoka, stručnjaka i žrtava. Od države potpisnice se traži da obavezno preduzme odgovarajuće mjere kako bi pružila efikasnu zaštitu od potencijalne

odmazde i zastrašivanja svjedoka i stručnjaka koji svjedoče (vještaci) u vezi krivičnih djela predviđenih Konvencijom, kao, gdje to odgovara, i zaštitu njihovih rođaka i drugih lica koja su im bliska (misli se na rođake i bliska lica svjedoka i vještaka). Ove mjere mogu imati dvostruki karakter: prvo, vezano za fizičku zaštitu zaštićenih lica i njihova relokacija i zabranu objavljivanja informacija o prebivalištu ovih lica, i drugo, na usvajanje i promjenu krivičnog procesnog zakona koji će omogućiti (u djelu koji govori o dokazima u krivičnom postupku) svjedocima i vještacima da daju svoje iskaze korištenjem komunikacione tehnologije kao što su video bimovi i druga slična tehnologija. U BiH postoje Zakoni o zaštiti svjedoka, i na taj način postoji zakonski okvir koji predviđa ovaj član Konvencije. Isto tako, Zakon o krivičnom postupku BiH dozvoljava (član 86. stav 6.) da se svjedok može saslušati (s obzirom na životnu dob, tjelesno i duševno stanje ili druge opravdane interese) putem tehničkog uređaja za prenos slike i zvuka na način da mu stranke i branilac mogu postavljati pitanja bez prisustva u prostoriji gdje se svjedok nalazi.

Član 33. Konvencije sadrži pravila o zaštiti lica koja podnose prijave (whistleblowers), a vezano za djela predviđena Konvencijom.

Članovi 214. i 215. ZKP BiH govore o podnošenju prijave od strane građanina, ali nema nikakvih odredbi o zaštiti tih lica.

Konvencija traži od države potpisnice da usvoji propise kojim bi se spriječili „neopravdani postupci“ protiv lica koja „u dobroj vjeri i na razumnim osnovama“ podnesu prijave protiv navodnih učinilaca za krivična djela propisana Konvencijom.

Svrha uvođenja ovih odredbi u Konvenciju, a kasnije i u nacionalne jurisdikcije je u tome da ohrabri građane jednog društva da, ako i kada, dođu do relevantnih informacija vezanih za postojanje krivičnog djela ili kršenja drugih zakonskih odredbi o tome mogu obavjestiti državne organe na taj način što će biti zaštićeni od bilo kakvih posljedica (otkaz, krivično gonjenje ili drugi oblici odmazde). Naravno, kako je već navedeno, građani mogu prijaviti nezakonitost i biti zaštićeni od odmazde, samo ako su prijavu izvršili u dobroj vjeri i na razumnim osnovama.

U pravilu „zviždači“ su lica koja su zaposlena unutar državne administracije (insajderi), a koji se u svom svakodnevnom poslu susreću sa korupcijom, lošom upravnom praksom ili nezakonitim ponašanjem kolega ili pretpostavljenih lica. Svrha dostavljanja ovih informacija ne treba da bude tumačena kao interpretacija ličnih animoziteta prema licima koja se prijavljuju, niti da se razumiju kao, što bi se u žargonu reklo „cinkarenje“. Svrha davanja ovih informacija treba da bude razumljiva kao davanje doprinosa dobru organizacije kao cjeline, tako i svih njenih zaposlenika. Zaštita koja se pruža ovim licima treba da bude podjednako zastupljena kako za lica koja prijavljuju, bilo da su zaposlena u javnom, bilo u privatnom sektoru.

S druge strane, ne treba unaprijed biti siguran da će zviždači uvijek postupati u dobroj vjeri i na razumnim osnovama, već obrnuto, pa se sljedstveno tome, kod regulisanja ovog pitanja u domaćem zakonodavstvu treba povesti računa o postizanju balansa prava onih koji prijavljuju i onih koji su prijavljeni. A priori stavljanje na stranu (bilo u zakonskom, bilo u nekom drugom smislu) onih koji prijavljuju i davanje preferencijalnog statusa tim licima, moglo bi da ima katastrofalne posljedice na prava lica koja su lažno prijavljena. U tom smislu, prilikom regulisanja ovih odnosa treba iskazati poseban stepen pažnje kako bi se licima koja prijavljuju dala zakonska mogućnost da to urade bez zakonskih posljedica, dok s druge strane, treba propisati mjere kojim se lica koja se prijavljuju štite, ako je prijava data bez dobre vjere i bez razumnog osnova. U tom smislu propisi koji bi regulisali ovo pitanje morali bi uvesti jednu vrstu testa legitimiteta prijava, s ciljem postupanja po prijavama datim u dobroj vjeri i lažnim prijavama.

Postojanje dobre vjere (bona fide) se može pretpostaviti da postoji na strani lica koje prijavljuje, ali u slučaju da se pokaže da je prijava bila lažna (iz bilo kojih drugih razloga osim postupanja u dobroj vjeri) onaj koji prijavljuje bi trebao biti sankcionisan za takvo ponašanje.

Prvi cilj svakog zakonskog propisa kojim će se regulisati ovo pitanje bi trebao da bude zaštita lica koje prijavljuje u dobroj vjeri i na razumnim osnovama od odmazde, otpuštanja s posla ili tretmana koji se može smatrati nekorektnim u bilo kom smislu prema licu koje je prijavilo nezakonito ponašanje. Najbolji način da se to postigne je da se identitet lica koje prijavljuje i sadržaj njegove prijave drži u tajnosti koliko je to duže moguće. U suprotnom, ako su prijetnje licu koje prijavljuje ozbiljne, Konvencija traži od država da predvide „odgovarajuće mjere pružanja zaštite“, a koje bi se mogle definisati kao premještanje tog lica na neko drugo mesto i prikrivanje, za javnost, njegovog mjesta boravka. Ako bi ta osoba bila i svjedok u nekom krivičnom postupku za neko od krivičnih djela predviđenih Konvencijom, tada bi država potpisnica trebala preduzeti mjere koje se odnose na obezbjeđivanje fizičke zaštite i relokacija, omogućavanje svjedočenja na daljinu korišćenjem komunikacione tehnologije ili pak, u slučaju potrebe, prebacivanje u treću zemlju (vidi član 32. stav 2. a) i b) i stav 3. Konvencije).

Dodatna zaštita lica koja prijavljuju nezakonitosti bi se mogla definisati kao zaštita kojom se sprečava pokretanje raznih postupaka protiv tih lica (građanski postupak za naknadu štete ili za klevetu, ili pak krivični postupak, u slučajevima ako su lica prijavila ili objavila informacije iz oblasti rada vlade a tiču se, na primjer, službenih i drugih tajni).

Nažalost, praksa nekih zemalja pokazuje da organi koji primaju prijave ne vode previše računa o povjerljivosti primljenih informacija i o identitetu prijavioca, pa informacije „cure“ i šire se razne glasine, pa lica koja su prijavila ili odustaju od svojih navoda ili trpe odmazdu, a čime se cijeli koncept dovodi u pitanje.

Pored toga, zakon kojim bi se regulisala procedura prijavljivanja bi trebao da propiše i kaznene mjere protiv lica koja na bilo koji način vrše odmazdu nad licem koje je prijavilo nezakonitost. Pored toga, zakon bi trebao da sadrži odredbe kojim od primaoca informacije traži povjerljivost u postupanju. Isto tako, ako i pored zakonskih garancija lica koje je prijavilo nezakonitost ipak bude trpilo negativne posljedice (otkaz), trebalo bi predvidjeti da ovo lice ima pravo povratka na staro radno mjesto, na promjenu radnog mjesta ili, ako to nije moguće, pravo na naknadu štete.

Zakonodavstvo koje bude regulisalo pitanja zaštite lica koja podnose prijave moralo bi biti u saglasnosti sa radnim zakonodavstvom. Ako radnici imaju pravo na pravnu zaštitu u slučaju nezakonitog otkaza, onda takva ista prava, kao minimum, bi trebala da imaju i lica koja podnose prijave ako su, uslijed prijave, dobile otkaz.

Jedno od ključnih pitanja kod regulisanja ovih pitanja je kome prijaviti nezakonito ponašanje? Praksa nekih zemalja govori da bi trebalo predvidjeti najmanje dva nivoa institucija kojima se lice koje prijavljuje može javiti. Prvi nivo kome bi se prijava mogla podnijeti bi trebao da bude u okviru organizacije u kojoj lice koje prijavljuje radi. Lica koja bi mogla primiti prijavu mogla bi biti supervizor, šefovi organizacionih jedinica ili lica koja se staraju o unutrašnjoj kontroli u organizaciji. Ako je lice koje prijavljuje državni službenik, onda bi moglo da podnese prijavu, na primjer ombudsmanu, službi za reviziju ili, pak, agenciji za borbu protiv korupcije.

Ako prijava podnesena na prvom nivou nije dala rezultate (nije donesena odluka o provođenju istrage, ili ako istraga nije završena u razumnom roku, ili ako je istraga uspješno okončana a nije bilo pozitivne akcije prema licu/licima koja bi se mogla smatrati odgovornim, ili ako nije bilo

povratne informacije u razumnom roku prema licu koje je prijavilo nezakonitost), onda bi trebalo predvidjeti mogućnost da se lica koja podnose prijave direktno obrate drugom nivou institucija. Kao drugi nivo institucija bi se mogli smatrati, za te svrhe, određeni članovi parlamenta, ili pak, Vlada. Naravno, prijava medijima se isto tako može smatrati razložnom, ako institucije prvog nivoa nisu odgovarajuće reagovala.

Pored toga, trebalo bi predvidjeti mogućnost da lica koja prijavljuju mogu da se direktno obrate drugom nivou institucija u slučajevima kada smatraju da će imati posljedice ako se obrate prvom nivou institucija (internom ili eksternom) ili ako postoje drugi opravdani razlozi.

Iskustva drugih država pokazuju da samo postojanje zakona kojim se reguliše pitanje uslova i postupaka povodom prijave nije dovoljno da ohrabri lica koja prijavljuju da to zaista i učine. Prema istraživanju u Australiji, država Novi Južni Vels, 85% intervjuisanih lica je bilo nesigurno oko želje da prijave nezakonito ponašanje niti od reakcije njihovih kolega, dok je 50% ispitanih iskazalo strah od odmazde u slučaju prijavljivanja. Iz tog razloga, Komisija za borbu protiv korupcije Novog Južnog Velsa je zaključila da bi primjena zakona o zaštiti lica koja prijavljuju bila efiksna potrebno je ispuniti dva osnovna uslova:

- a) mora postojati stvarna posvećenost u okviru organizacije da postupa po prijavama i zaštiti lica koja ih podnose, i
- b) mora postojati efektivan unutrašnji sistem izvještavanja u okviru organizacije i jasno i široko publikovanje u okviru organizacije.

Kako je gore već navedeno, postojanje zakonske mogućnosti prijavljivanja može biti mač sa dvije oštrice. Zakoni koji regulišu ovu oblast trebaju uspostaviti mehanizme zaštite lica protiv kojih se podnose prijave u slučajevima lažnog, frivolnog ili malicioznog prijavljivanja i predvidjeti proceduru kojom će se zaštititi prava i ugled lica koje je prijavljeno. Ako i pored zaštitnih mehanizama prava i ugled lica koje je prijavljeno budu ugrožena, a utvrdi se da lice koje prijavljuje nije postupalo u dobroj volji i na razumnim osnovama, u tom smislu bi trebalo uspostaviti minimum pravila kojim bi se nanesena šteta prijavljenom licu nadoknadila (bilo materijalno, bilo moralno).

Krivično zakonodavstvo sadrži odredbe o lažnom prijavljivanju, ali lice koje je lažno prijavilo može krivično odgovarati ako se utvrdi da se lažna prijava odnosila na postojanje i izvršenje, isključivo, krivičnog djela, a ne i na druge oblike nezakonitog ponašanja (disciplinska odgovornost, kodeksi etike, itd.)

S druge strane, treba poći od pretpostavke da je lice prijavilo u dobroj vjeri, ali ako se drugačije utvrdi, lice koje je prijavilo bi trebalo da snosi konsekvence.

Isto tako, važno je napomenuti da lica koja primaju prijave moraju imati poseban trening na tu temu. Naime, lice koje prijavljuje je, vjerovatno, uložilo dosta napora i energije da prijavi određeno ponašanje i, u pravila, ta lica očekuju, po prijavi, odmah akciju i rezultate. Lica koja prime prijave moraju objasniti licima koja podnose prijave prepreke koje stoje na putu do realizacije, vrijeme koje je potrebno da se postupi po prijavi i vjerovatnost ishoda navoda iz prijave. Pored toga, lica koja prijavljuju trebaju biti upozorena na činjenicu da ako se po njihovoj prijavi, recimo, pokrene krivični postupak da će ista biti, vjerovatno, pozvana da učestvuju u postupku u svojstvu svjedoka i da će na taj način njihov identitet, ako je do tada bio tajan, biti otkriven.

U toku same krivične ili druge istrage, ako do nje po prijavi dođe, lica koja su prijavila moraju biti upoznata sa napretkom u predmetu. Puna zaštita licima koja prijavljuju veoma teško može biti pružena i ta lica treba da budu upoznata sa tom činjenicom. Konačno, tim licima, ako se pokaže potreba, treba pružiti pravnu pomoć u slučaju trpljenja posljedica zbog činjenice da su prijavili određeni slučaj.

Uloga civilnog društva može biti od suštinskog značaja za uspješnu primjenu zakonskih odredba koje se odnose na procedure prijavljivanja i objavljivanja informacija. Na primjer, u Ujedinjenom Kraljevstvu nevladine organizacije Public Concern at Work, u saradnji sa Campaign for Freedom of Information, imaju odgovornost za pokretanje zakonodavnog procesa vezanog za prijavljivanje i objavljivanje informacija. Pored toga, ove nevladine organizacije obazbjeđuju jednu vrstu besplatne pravne pomoći, angažovanjem pravnih eksperata, koja savjetuju lica kako da postupaju u određenim situacijama, ako imaju dilema da li i kome određeni slučaj prijaviti ili ne. Isto tako, ove organizacije produkuju vodiče i uputstva o postupanju, pomažu drugim organizacijama prilikom uspostavljanja procedura vezanim za postupak prijavljivanja, obučavaju osoblje, generalno govoreći, promovišu novu kulturu ponašanja vezano za javnost i odgovornost javnih vlasti.

Član 34. Konvencije tretira posljedice akata korupcije, a koje se odnose na raskidanje ili otkaz ugovora, povlačenje koncesije ili drugog sličnog instrumenta. Zakon o obligacionim odnosima sadrži opšte institute vezano za zaključivanje, raskidanje i poništavanje ugovora, ne direktno kao posljedice korupcije, već govori o prevari kao mani volje (član 65.) i član 103. o ništavosti ugovora (ugovor protivan prinudnim propisima). Odredbe Krivičnog zakona kojim se kvalifikuju krivična djela jesu prinudni propisi, jer stranke nemaju slobodu volje da o tome odlučuju šta je a šta nije definicija krivičnog djela. Zakon o obligacionim odnosima definiše da svaka ugovorna obaveza mora imati dopušten osnov. Osnov je nedopušten ako je protivan, između ostalog, i prinudnim propisima. Ako je osnov ugovora nedopušten, ugovor je po Zakonu o obligacionim odnosima ništav. Kada Konvencija definiše „korupciju“ kao osnov za poništenje ili otkaz ugovora misli se na proveden krivični postupak u kome je neko lice proglašeno krivim za jedno od krivičnih djela predviđenih Konvencijom. To bi bila situacija ako je određeno fizičko ili pravno lice zaključilo ugovor sa državnim organom (npr. postupak javne nabave) ili dobilo koncesiju, a naknadno se ili službeno lice ili ugovarač oglase krivim u krivičnom postupku, činjenica utvrđivanja krivične odgovornosti može biti osnov za poništenje ugovora ili date koncesije. Treba naglasiti, da ovdje ne postoji automatizam, već je potrebno pokrenuti i parnični postupak kako bi se ugovor ili koncesija proglasili ništavim.

Član 35. Konvencije govori o nadoknadi štete, a koja je posljedica korupcije. Konvencija ne traži da oštećeno lice (fizičko i pravno) mora biti obeštećeno ako mu je šteta nanesena aktom korupcije, već traži od države potpisnice da omogući licima oštećenim aktima korupcije da mogu pokrenuti zakonski postupak protiv onih koji su odgovorni s ciljem nadoknade štete. Glava XVII ZKP BiH predviđa mogućnost podnošenja imovinsko pravnog zahtjeva protiv učinioa krivičnog djela, a i prema opštim pravilima obligacionog prava može se podnijeti zahtjev za naknadu štete (u parničnom postupku).

Član 36. Konvencije nameće obavezu državi ugovornici da formira posebnu agenciju (ili više njih) sa ciljem borbe protiv korupcije. Još ranijim nacrtom Zakona o sprečavanju borbe protiv korupcije bilo je predviđeno formiranje agencije. Konvencija traži od domaćih vlasti da rad ove agencije bude oslobođen „neprimjernih uticaja“ i da joj se obezbjedi adekvatno finansiranje, kako da se kadar koji bude radio u agenciji na odgovarajući način obuči. Svi ovi elementi traže da rad agencije bude nezavistan od drugih grana vlasti. Ovaj zahtjev iz Konvencije biće, mislim, prvi

izazov za domaće vlasti, nakon ratifikacije Konvencije (detaljno objašnjenje uz član 6. Konvencije).

Član 37. Konvencije traži određene izmjene zakonodavstva zemalja potpisnica, a u pravcu instituta nagodbe, uvođenje principa oportuniteta u krivično zakonodavstvo vezano za gonjenje učinilaca krivičnih djela, mogućnost blažeg kažnjavanja, princip imuniteta od krivičnog gonjenja, tj. davanja statusa svjedoka saradnika optuženom. Svi ovi principi su već inkorporirani u domaće krivično procesno zakonodavstvo, odnosno u zakon o krivičnom postupku (npr. član 229. ZKP Izjašnjavanje o krivici, član 231. Pregovori o krivici, itd.). Isto tako, Konvencija sugerise državama potpisnicama da, povodom ovih pitanja, zaključuju kako bilateralne tako i multilateralne sporazume.

Član 38. Konvencije predviđa saradnju između nacionalnih organa vezano za procesuiranje krivičnih djela predviđenih Konvencijom. Od država potpisnica se traži da, u skladu sa domaćim zakonodavstvom, podstaknu saradnju između javnih organa i svojih javnih funkcionera, s jedne strane i organa nadležnih za vođenje krivične istrage.

Član 39. Konvencije sugerise državi ugovornici da u najvećoj mogućoj mjeri omogući saradnju privatnog sektora i građana sa državnim organima, a vezano za otkrivanje i procesuiranje učinilaca krivičnih djela predviđenih Konvencijom. Uloga privatnog sektora u prevenciji, otkrivanju i procesuiranje učesnika u lancu korupcije je veoma bitna. Naime, privatni sektor često učestvuje u poslovima zaključenim sa državom (javna nadmetanja) i ima priliku da, u toku svojih redovnih poslovnih i finansijskih aktivnosti, primjeti i otkrije određene neregularne i sumljive transakcije. Državni organi kojima u nadležnost spada borba protiv korupcije mogu imati koristi iz saradnje sa privatnim sektorom. Iz tog razloga Konvencija ohrabruje ovu vrstu saradnje.

Član 40. je posveđen bankarskoj tajni. Konvencija traži od država ugovornica da svoje nacionalno zakonodavstvo prilagode u cilju uspostavljanja određenih mehanizama za prevazilaženje prepreka koje bi se mogle pojaviti zbog propisa o bankarskoj tajni, a vezano za krivična djela predviđena Konvencijom. Pravila o bankarskoj tajni često čine glavnu prepreku istragama i procesuiranju ozbiljnih krivičnih djela koja imaju finansijski aspekt. Iz tog razloga Konvencija traži od država potpisnica da prilagode svoje zakonodavstvo u smislu da pravila o bankarskoj tajni ne bi mogla biti korištena kao osnov za nesprovođenje odredaba međunarodnih i bilateralnih sporazuma, a koji se tiču borbe protiv transnacionalnog kriminala. ZKP BiH u članu 72. (Naredba banci ili drugom pravnom licu), je predviđeno da sud, na prijedlog tužioca, ako se radi o sumnji da je počinjeno krivično djelo vezano za dobijanje imovinske koristi, može narediti banci ili drugom pravnom licu, da dostavi podatke o bankarskim depozitima i drugim finansijskim transakcijama te osobe, pa i drugih osoba, ako bi ti podaci mogli biti korišteni kao dokazi u krivičnom postupku. Isto tako, u ovom članu (stav 5.) postoji zakonska mogućnost da se sredstva na bankarskom računu čak i privremeno oduzmu.

Pored toga, ZKP BiH u članu 116. stav 2., kada govori o „posebnim istražnim radnjama“ omogućava tužiocu pristup „kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjivanje podataka“.

Član 41. Konvencije govori o podacima o prethodnom kažnjavanju. Od države ugovornice se traži da se presuda donesena u inostranstvu može uzeti u obzir u sadašnjem postupku protiv učinioca za krivična djela predviđena Konvencijom. Ovdje se radi o kombinaciji odredaba o kazenoj evidenciji i odredaba o odmjeravanju kazne, i već je pozanto u našem krivičnom zakonodavstvu.

Član 42. Konvencije je posvećen jurisdikciji vezano za krivična djela predviđena Konvencijom, i propisuje opšta pravila o važenju krivičnog zakonodavstva. Konvencija traži od država potpisnica da uspostavi jurisdikciju u pogledu krivičnih djela predviđenih Konvencijom i to: kada je krivično djelo počinjeno na teritoriji države potpisnice, kada je krivično djelo počinjeno na brodu pod zastavom države potpisnice i na vazduhoplovu koji je registrovan po zakonima države potpisnice u vrijeme kada je krivično djelo počinjeno. Pored toga, Konvencija traži od država da razmotre ustanovljavanje jurisdikcije u slučajevima kada je krivično djelo počinjeno protiv državljanina države potpisnice, kada je krivično djelo počinio državljanin države potpisnice ili lice bez državljanstva koje ima uobičajeno prebivalište na teritoriji države potpisnice, kada je krivično djelo vezano za pranje novca planirano da se izvrši na teritoriji države potpisnice i, konačno, ako je krivično djelo počinjeno protiv države potpisnice. Članom 11. KZ BiH predviđena je jurisdikcija prema svakom ko na teritoriji BiH počini krivično djelo, a članom 12. je predviđena primjena krivičnog prava BiH za krivična djela učinjena van BiH, pa u stavu 1., tačka c) stoji da će se krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine primjeniti i prema licima koja su u inostranstvu počinila krivična djela „koje je BiH obavezna kažnjavati prema međunarodnom pravu, međunarodnim ili međudržavnim ugovorima“. Isto tako, član 42. Konvencije traži od država da sude učinocima krivičnih djela iz Konvencije koje su učinili u inostranstvu, a država ih ne može isporučiti državi koja ih traži zato što postoji ustavno ograničenje vezano za izručenje svojih državljana.

Poglavlje IV Konvencije – Međunarodna saradnja

Član 43. Konvencije se odnosi na međunarodnu saradnju povodom primjene Konvencije. Od država potpisnica se traži da saraduju po pitanjima kao što su: izručenje (ekstradicija), prebacivanje osuđenih lica, međusobna pravna pomoć, prenošenje krivičnog postupka, saradnja u primjeni zakona uključujući zajedničke istrage i posebne tehnike istrage. Pored toga, Konvencija traži od država da ne saraduju samo u krivičnopravnoj oblasti, već da saraduju i u građanskim i upravnim stvarima koje se odnose na korupciju. Konvencija posebno tretira pitanje tzv. dvostrukog kriminaliteta („dual criminality“). Pod pojmom dvostrukog kriminaliteta se podrazumjeva da jedna država potpisnica nema obavezu da isporuči osumnjičeno lice drugoj državi potpisnici ako u državi od koje se traži izručenje takva radnja nije krivično djelo. S druge strane, Konvencija ne traži od država ugovornica da na potpuno identičan način definišu ili opišu određeno krivično djelo u svom krivičnom zakonu, ali se od država potpisnica traži, kada joj se podnese zahtjev za izručenje, da izruče osumnjičenog, ako u svom krivičnom zakonodavstvu imaju propisano krivično djelo, a čije je biće krivičnog djela ekvivalentno biću krivičnog djela za koje se traži izručenje. Glava XXX ZKP BiH reguliše pravila vezana za Postupak pružanja međunarodne pravne pomoći i izvršenje međunarodnih ugovora u krivičnopravnim stvarima, tako da se može reći da je domaće zakonodavstvo već „spremno“ da postupa po ovim odredbama Konvencije.

Član 44. Konvencije govori o izručenju. Izručenje (ekstradicija) je formalna i najčešće korištena procedura, zasnovana na međunarodnim ugovorima - multilateralnim ili bilateralnim, koja ima za cilj da se ili vrati ili isporuči bjegunac u jurisdikciju koja ga traži. Zbog različitog definisanja pojma krivičnog djela u državama, postupak izručenja je često bio blokiran i međunarodna saradnja je bila limitirana. Naime, stariji međunarodni ugovori su sadržavali spisak krivičnih djela koji su obuhvaćeni tim ugovorom, pa je u situaciji pojavljivanja novog krivičnog djela bilo potrebno da se postojeći međunarodni ugovori dopunjuju, a što je značajno redukovalo međunarodnu saradnju. Zbog tih problema, Konvencija je uvela princip dvostrukog kriminaliteta (Vidi objašnjenje uz član 43. Konvencije). Kao pravilo, Konvencija traži da ako jedna država

traži od druge da joj se lice osumnjičeno za krivično djelo (a) iz Konvencije isporuči, krivično djelo koje je u pitanju, mora biti kažnjivo u obadrije zemlje. Istina, postoji i izuzetak da država članica, ako to dozvoljava njeno unutrašnje zakonodavstvo, može izručiti lice državi koje ga traži, pa čak i ako počinjena radnja nije krivično djelo u zemlji u kojoj se nalazi, navodni, izvršilac krivičnog djela iz Konvencije (izuzetak od principa dvostrukog kriminaliteta). Isto tako, interesantno je da Konvencija predviđa, da u situaciji kada države u pitanju nemaju međudržavni sporazum o izručenju, sama Konvencija može biti pravni osnov za izručenje. Pored toga, Konvencija u ovom članu predviđa mogućnost pritvora za lice koje se traži, ako bi to ubrzalo postupak izručenja. Konačno, Konvencija sadrži pravila o situacijama kada se neopravdano odlaže izvršenje, pa i situaciju odlaganja izručenja kada postoji pravosnažna presuda. Naravno, Konvencija predviđa i pravila kada jedna država, i pored svih formalih uslova, može odbiti izručenje (da se to lice goni zbog rase, pola, političkog ubjeđenja, vjerske pripadnosti, nacionalnosti, itd.). Konačno, Konvencija insistira da u proceduri izručivanja mora biti poštovan fer postupak prema licu čije se izručenje traži i primjena svih postojećih prava i garancija u državi iz koje se traži izručenje. Glava XXXI ZKP BiH sadrži odredbe o postupku za izručenje osumnjičenih, odnosno optuženih i osuđenih osoba, a član 414. ZKP BiH kaže da se postupak izvršenja sprovodi po odredbama ZKP BiH, osim ako drugim zakonom BiH ili međunarodnim ugovorom nije drugačije predviđeno. Član 415. ZKP sadrži pretpostavke za izručenje: da traženo lice nije državljanin BiH, da nije na teritoriji BiH počinio krivično djelo niti protiv BiH ili njenog državljanina, da je u pitanju krivično djelo i po zakonu BiH i po međunarodnom zakonu, da nije u pitanju vojno ili političko krivično djelo, da postoji dovoljno dokaza da je krivično djelo u pitanju zaista i izvršeno ili da postoji sudska presuda, da se lice ne goni zbog svog pola, vjerske ili etičke pripadnosti, političkog uvjerenja i dr., te da u zemlji koja ga traži ne postoji smrtna kazna ili ako ista postoji, da je država dala garancije da se smrtna kazna neće izreći, niti izvršiti. Konačno, član 418. ZKP predviđa uslove za stavljanje u pritvor lica koje se traži (tzv. ekstradicioni pritvor).

Član 45. Konvencije govori o prebacivanju osuđenih lica za krivična djela predviđena Konvencijom, a radi izdržavanja kazne u drugim državama. Od države potpisnice se traži da razmotri mogućnost zaključenja bilateralnih i multilateralnih sporazuma ili aranžmana o prebacivanju na svoju teritoriju lica osuđenih na kaznu zatvora s ciljem izdržavanja zatvorske kazne. Član 410. ZKP govori o proceduri izvršenja presude stranog suda u BiH.

Član 46. Konvencije je posvećen međunarodnoj pravnoj pomoći vezano za procesuiranje krivičnih djela iz Konvencije. Države potpisnice su obavezne jedna drugoj pružati najširu moguću pravnu pomoć u pogledu istraga, krivičnog gonjenja i sudskog postupka vezano za krivična djela propisna Konvencijom. U ovom članu se govori o obaveznoj pravnoj pomoći između država potpisnica vezano za krivična djela izvršena od strane pravnih lica. Međusobna pravna pomoć se može zatražiti u svrhu: uzimanja dokaza ili izjave od lica, uručjenja sudskih dokumenata, izvršenja pretresa i zaplijene, kao i zamrzavanja imovine, pružanja informacija, dokaznog materijala i stručne ocjene, itd. Pored toga, Konvencija predviđa i minimum standarda po kojoj se međunarodna saradnja može realizovati i u situacijama kada među državama potpisnicama nema međunarodnog ugovora, zatim zabranu odbijanja pomoći pozivajući se na pravila o bankarskoj tajni. Kako je gore već navedeno, kod člana 43. Konvencije, KZ BiH sadrži odredbe u glavi XXX kojima se reguliše postupak pružanja međunarodne pravne pomoći i izvršenje međunarodnih ugovora u krivičnopravnim stvarima.

Član 47. Konvencije govori o prenošenju krivičnog postupka, odnosno mogućnost da se suđenje za jedno ili više krivičnih djela prenese iz jedne jurisdikcije u drugu, a kada je to u interesu zadovoljenja pravde ili u slučajevima gdje jedno isto krivično djelo uključuje više jurisdikcija u procesuiranju. U ovim slučajevima je najpraktičnije, najefikasnije i fer da sve strane koje učestvuju u krivičnom postupku (uključujući osumnjičene i oštećene) imaju jedno suđenje na

jednom mjestu. Član 413. ZKP BiH predviđa proceduru povodom zahtjeva strane države prema BiH za preuzimanje krivičnog postupka od strane države.

Član 48. Konvencije govori o saradnji u primjeni zakona. Naravno, Konvencija ohrabruje države ugovornice da bolje saraduju vezano za ostvarivanje ciljeva iz Konvencije. Generalna obaveza država potpisnica da saraduju nije apsolutna, već mora biti u skladu sa domaćim pravosudnim sistemom. Uvažavajući ova ograničenja, Konvencija podstiče države potpisnice da saraduju na unaprijeđenju uspostavljanja kanala komunikacije između organa država potpisnica radi olakšanja bezbjedne i što brže razmjene informacija vezano za krivična djela iz Konvencije, saradnje vezano za istrage, a posebno vezano za utvrđivanje identiteta, prebivališta i djelatnosti lica osumljivih za pripremanje i izvršenje krivičnih djela propisanih Konvencijom, vezano za utvrđivanje kanala kretanja sredstava koja potiču od kriminala, kretanje sredstava i imovine pomoću korištenih ili koja se namjeravaju koristiti u izvršenju krivičnih djela.

Član 49. Konvencije govori o zajedničkim istragama. Konvencija ne zahtjeva od država potpisnica da sprovedu zajedničke istarge, već ih samo ohrabruje u tom pravcu, te sugeriše državama da mogu osnovati zajednička istražna tjela, od slučaja do slučaja.

Član 50. Konvencije govori o posebnim tehnikama istraga. Posebno, Konvencija spominje tzv. „kontrolisane isporuke“ i druge tehnike istrage kao elektronsko praćenje. Kontrolisana isporuka znači da država potpisnica dozvoljava da sumljiva ili nelegalna pošiljka uđe na njenu teritoriju, ili pređe preko njene teritorije (ili preko teritorije više država), sa znanjem i pod nadzorom nadležnih organa države (ili država), a s ciljem vođenja istrage o krivičnom djelu i vezano za identifikaciju lica uključenih u izvršenje tog krivičnog djela. Najčešće se radi o isporuci narkotika ili nekom od krivičnih djela vezanih za organizovani kriminal. Naravno, da bi mogla da sprovede ove specijalne tehnike, država treba u svom zakonodavstvu da uspostavi takva pravila da su ovako pribavljeni dokazi legalni, tj. prihvatljivi, sa stanovišta domaćeg pravnog sistema.

Poglavlje V Konvencije - Povrat dobara

Član 51. Konvencije ponavlja da je vraćanje dobara osnovno načelo Konvencije. Pribavljanje sredstava stečenih korupcijom ili nelegalnim izvorima novca ima ozbiljne posljedice da državu u kojoj su ova sredstva stečena, pod uslovom da se ovako pribavljena sredstva ili imovina ne vrate u zemlju porijekla. Ovako stečena imovina potkopava finansijski sistem države, smanjuje novčane rezerve, umanjuje poresku osnovicu, uvećava stepen siromaštva, šteti tržišnoj konkurenciji i podkopava slobodnu trgovinu. Treba napomenuti da je povrat dobara stečenih krivičnim djelom do sada bio veoma rijetka pojava, jer, pored nedostatka političke volje, i komplikovan pravni sistem, nije išao u korist ovom postupku. Čak i u slučajevima gdje je ovako stečena imovina locirana, zamrznuta ili konfiskovana od strane države u kojoj se imovina nalazi, problemi su nastajali u postupku vraćanja imovine i, nakandno, u vezi raspolaganja sa ovom imovinom. U slučaju uspješnog povrata dobara stečenih nelegalnim putem njihovim pravnim vlasnicima, postižu se 4 osnovne funkcije: prvo, uspješno vraćanje ovako stečene imovine ima preventivno dejstvo i na određeni način odvraćaju ona lica koja namjeravaju da na nelegalan način stiču dobra, drugo, na ovaj način se uspostavlja pravda kako u domaćem tako i u međunarodnom okruženju, sankcionisanjem nezakonitog, nepoštenog i koruptivnog ponašanja, treće, povrat dobara ima značajnu ulogu u krivičnopravnom progonu jer lišava ozbiljne izvršioce krivičnih djela i njihove kriminalne mreže imovine koju su pribavili nezakonitim ponašanjem, i četvrto, konačno, povratom sredstava nadokanđuje se šteta, a što ima važno značenje u provođenju pravde.

Član 52. Konvencije je posvećen sprečavanju i otkrivanju transfera sredstava stečenih od kriminala. Ovaj član, na neki način, pojačava član 14. Konvencije koji govori o mjerama za sprečavanje pranja novca. U članu 52. se traži od država ugovornica da provjeravaju identitete komitenata koji raspolažu „velikim iznosima“, da se pojača kontrola računa a posebno za pojedince koji su bili ili su na istaknutim javnim funkcijama, te članovima njihovih porodica ili bliskih saradnika. Termin „veliki iznos“ treba tumačiti individualno, a prema praksi i stanju u svakoj od država potpisnica. Pored toga, od država se traži da spriječe osnivanje banaka koje nisu fizički prisutne u toj državi (off shore banks ili shell banks) ili koje nisu članice regularnih finansijskih grupa, a od drugih država traži da se uzdrže od transakcija sa ovakvim bankama. Konačno, traži se od javnih funkcionera koji imaju račune u stranim bankama da te podatke prijave nadležnom organu u državi. U pogledu domaćeg zakonodavstva moglo bi se reći da se ovaj član Konvencije odnosi (pored zakona koji regulišu osnivanje i funkcionisanje banaka i finansijsko poslovanje) na Zakon o sprečavanju sukoba interesa i na, djelimično, Izborni zakon. Naime, prema Zakonu o sprečavanju sukoba interesa u BiH javni funkcioneri, generalno rečeno, ne mogu koristiti svoje javne funkcije za postizanje neopravdanih privatnih ciljeva, tj. prosto rečeno za neopravdano bogaćenja. S druge strane, Izborni zakon BiH traži od kandidata i izabranih kandidata (u parlamentima, ali ne i u izvršnoj vlasti) da na početku svog mandata popune i predaju Izornoj komisiji BiH tzv. imovinske kartice. Međutim, to je jedina obaveza za kandidate i izabrane kandidate, tako da na kraju mandata niko ne provjerava njihovo imovinsko stanje. TI BiH je nedavno pokrenuo inicijativu za promjenu Izbornog zakona BiH, a koja, najkraće rečeno, traži od kandidata i izabranih kandidata, da u toku svog mandata u slučaju većih imovinskih prihoda, a obavezno na kraju mandata i dvije godine nakon isteka mandata podnose svoje imovinske kartice Izornoj komisiji BiH.

Član 53. Konvencije govori o mjerama za neposredan povrat imovine, a koja traži od države ugovornice da omogući a) građansko pravnu zaštitu u cilju utvrđivanja vlasništva nad imovinom stečenom izvršenjem krivičnih djela iz Konvencije. U tom slučaju, oštećena država bi morala biti tužilac u sporu, b) krivično pravnu zaštitu u cilju ostvarivanja imovinsko pravnog zahtjeva, tj. obavezu lica koja su oglašena krivim da plate nadoknadu štete državi izvršavanjem krivičnih djela, te, c) kada se donese odluka o oduzimanju predmeta kojim je učinjeno krivično djelo ili je predmet stečen izvršenjem krivičnog djela, da se uvaži zahtjev treće države za povratak te imovine, odnosno sredstava. Zakon o parničnom postupku sadrži pravila vezano za proceduru, između ostalog, i povraćaja imovine, dok Zakon o krivičnom postupku sadrži pravila po kojima okrivljeni mora da vrati imovinsku korist stečenu krivičnim djelom (kroz institut nagodbe, ili kao obaveza kod izricanja uslove osude, i drugo).

Od člana 54. do 59. Konvencije se nalaze pravila koja država ugovornica mora da implementira da bi se poboljšala međunarodnu saradnju u vezi konfiskacije i povrata imovine konfiskovane u drugoj državi, a zbog krivičnih djela korupcije predviđenih Konvencijom.

Tako **član 54.** govori o mehanizmima za povrat imovine putem međunarodne saradnje u vezi sa konfiskacijom.

Član 55. sadrži paralelne obaveze države potpisnice vezano za međunarodnu saradnju u cilju sprovođenje konfiskacije, a tiču se podnošenja zahtjeva za konfiskaciju i u slučaju dobijanja ovog naloga, u izvršenju tog naloga, kao i obavezu da se primi zahtjev za konfiskaciju izdat od strane druge države potpisnice Konvencije ukoliko se nalog odnosi na sredstva stečena od kriminala, a koja se nalaze na teritoriji države potpisnice na kojoj se ta imovina nalazi.

Član 56. govori o posebnoj saradnji (situacija kada jedna država dostavlja drugoj državi ugovornici određene podatke vezano za istragu povodom djela korupcije, odnosno podatke o sredstvima koja potiču iz krivičnih djela predviđenih Konvencijom, tj. kada država potpisnica smatra da bi otkrivanje tih podataka državi ugovornici moglo pomoći da pokrene ili sprovede istragu, krivično gonjenje ili sudski postupak, s tim da država ugovornica na čijoj se teritoriji nalaze ta sredstva to čini i bez prethodnog zahtjeva države kojoj se dostavljaju informacije).

Član 57. govori o povratu i raspolaganju dobrima (kada se imovina konfiskuje u jednoj državi, a vraća se vlasnicima u drugoj državi). Prema ovom članu, ako je imovina konfiskovana od strane države ugovornice na osnovu člana 31. Konvencije (zamrzavanje, zaplijena, konfiskacija) ili člana 55. Konvencije (međunarodna saradnja u cilju sprovođenja konfiskacije), ista se vraća prvobitnim legitimnim vlasnicima. Kada se određuje ko su „prvobitni legitimni vlasnici“ uzima se u obzir da se radi o licima koja su to bila u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Isto tako, od država potpisnica se traži da usvoje takvo zakonodavstvo koje će omogućiti povrat konfiskovane imovine, kada postoji zahtjev druge države potpisnice, uvažavajući bona fide interese trećih strana. Kada se kaže da država potpisnica ima obavezu da vrati konfiskovanu imovinu njenim legitimnim vlasnicima to može da znači i povratak vrijednosti te imovine. Jedno od važnih pitanja, vezano za ovaj član Konvencije, je i pitanje kada i u kom obimu država žrtva korupcije može dokazati svoje vlasništvo nad konfiskovanim imovinom. Na primjer, ako državni službenik sa računa narodne banke države žrtve korupcije prebaci novac na svoj privatni račun, država može lako da dokaže svoje vlasništvo nad tim novcem. Ali kod pojedinih krivičnih djela (npr. davanje mita) država nikada nije imala pravo vlasništva nad novcem koji je dat na ime mita, ali je država, ipak, pretrpila štetu iako njena imovina nije otuđena. U tom slučaju država žrtva može imati pravo na nadoknadu štete (kompenzacija).

Član 58. Konvencije je posvećen finansijskoj obavještajnoj jedinici (traži se od država ugovornica da formiraju jedno centralno tijelo koje će vršiti prijem, analizu i dostavljanje izvještaja nadležnim organima o svim sumljivim finansijskim transakcijama). Egmont Grupa (neformalna asocijacija finansijskih obavještajnih jedinica) definiše ovu jedinicu kao centralnu nacionalnu agenciju nadležnu za primanje (i, kada je dozvoljeno, traženje) analiziranje i dostavljanje nadležnim vlastima, određenih finansijskih informacija, a u borbi protiv pranja novca. Pored toga, države koje se odluče za ustanovljenje finansijske obavještajne jedinice treba da vode računa o slijedećim elementima: koje su institucije u državi obavezne da podnose izvještaje finansijskoj obavještajnoj jedinici u vezi sumljivih transakcija, koje su u nadležnosti ove jedinice da „natjera“ državne institucije da joj podnose izvještaje, ovlaštenje jedinice da dostavlja informacije do kojih dođe u svom radu državnim organima nadležnim za krivično gonjenje, zaštita povjerljivosti informacija dobijenih od jedinice i drugo. Isto tako, vidi komentar uz član 23. Konvencije.

Član 59. stimuliše države ugovornice da potpišu bilateralne i multilateralne sporazume kojim će unaprijediti saradnju povodom ove glave Konvencije. Bosnu i Hercegovinu očekuje izmjena zakonodavstva po ovim pitanjima, a naročito potpisivanje ili pristupanje, prije svega, regionalnim, sporazumima vezano za primjenu ove glave Konvencije.

Član 60. Konvencije govori o obuci i tehničkoj pomoći između država ugovornica. Ovim članom se od država traži da razviju posebne programe za obuku osoblja za sprečavanje i borbu protiv korupcije, a vezano za istrage, strateško planiranje u državi za borbu protiv korupcije, obuku u vezi pružanja međunarodne pravne pomoći, evaluacija rada institucija vezano za borbu protiv korupcije i jačanje kapaciteta državnih i privatnih entiteta, kao i agencija za javne nabavke, obuka oko pružanja pomoći žrtvama ili svjedocima korupcije, pa sve do učenja stranih jezika službenika koji budu u svom poslu vršili određene radnje u borbi protiv korupcije. Pored toga, ovaj član

sugeriše pomoć pojedinih država ugovornicama drugima, kako u finansijskom tako i u edukativnom smislu.

Član 61. govori o prikupljanju, razmjeni i analizi podataka o korupciji, a gdje se sugeriše državama da koriste iste metode i kriterijume kod statističke analize podataka o korupciji, i drugo.

Član 62. Konvencije je posvećen ostalim mjerama u vezi primjene Konvencije putem ekonomskog razvoja i tehničke pomoći. Konkretno, državama se sugeriše međusobana saradnja vezano za tehničku i ekonomsku pomoć vezano za implementaciju Konvencije.

Na kraju treba napomenuti da Konvencija sadrži i određene obaveze država potpisnica, a koje se moraju izvršiti prema Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija, a tiču se:

- ustanovljavanja tjela za sprečavanje korupcije (član 6.),
- pranja sredstava stečenih od kriminala (član 23.),
- izručenja (član 44.),
- međusobne pravne pomoći (član 46.),
- međunarodne saradnje u cilju sprovođenja konfiskacije (član 55.),
- rješavanja sporova (član 66.),
- potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobrenja i pristupanja Konvenciji (član 67.), izmjena i dopuna Konvencije (član 69.), i
- otkazivanja Konvencije (član 70.).

Stavovi izneseni u dokumentu predstavljaju mišljenje autora, ali ne nužno i zvanične stavove Transparency International BiH. Transparency International BiH zadržava sva autorska prava na dokumentu ili na dijelovima dokumenta.